

Intuïtief goed spellen

Kees van Kempen

Download free books at

bookboon.com

Kees van Kempen

Intuïtief goed spellen

Op een nieuwe manier omgaan met de spelling van
het Nederlands

Intuïtief goed spellen: Op een nieuwe manier omgaan met de spelling van het Nederlands

2. Editie

© 2012 Kees van Kempen & bookboon.com (Ventus Publishing ApS)

ISBN 978-87-403-0306-3

Contents

	Over de auteur	7
1	Inleiding	8
1.1	Een momentopname van een tekstschrijver	8
1.2	Een misverstand	8
1.3	Spellingwijzigingen	9
1.4	Kritiek op de spelling	9
1.5	De spelling is door de wet bepaald	10
1.6	Wat niet en wat wel in deze uitgave is te vinden	10
2	Een filosofische benadering van onze huidige spelling	11
2.1	Onderbelicht gebleven uitgangspunten worden zichtbaar in tien woordbeelden die u aan het denken kunnen zetten	11
2.2	Nog tien woorden die u op een spoor van een uitgangspunt zetten	12
2.3	Eerste uitgangspunt: een goede leesbaarheid eist een rustig tekstbeeld	12

JE WILT NIET ALLEEN INVESTEREN IN JEZELF? VERTEL

ABN AMRO zoekt trainees met een sterk analytisch vermogen.

Complexe vraagstukken van klanten vertalen naar gemeenschappelijk succes. Dat is het uitgangspunt van ons traineeship. Tijdens de Merchant Banking Day ontmoet je trainees die oplossingen bedenken voor onze zakelijke klanten. Hoor meer over hun ervaringen en jouw kansen binnen de Merchant Bank. Stel al je vragen tijdens dit event en vertel ons vooral ook jouw verhaal. Wil je weten wat jij kunt toevoegen aan de bank?

Kom op 24 juni naar de Merchant Banking Day. Schrijf je **vóór 21 juni** in op werkenbijabnamro.nl/evenementen en stuur meteen je CV en motivatie mee. Wij zijn benieuwd naar jou.

DE BANK ANNO NU **ABN·AMRO**

3	Drie klassieke pijlers die ons spellingsysteem dragen	15
3.1	Regel van de standaarduitspraak	15
3.2	Regel van de gelijkvormigheid en de regel van de analogie	15
3.3	Regel van de afleiding of etymologie	16
4	En nu de praktijk!	18
4.1	De twee uitgangspunten kunnen u sturing geven in het toepassen van de drie klassieke regels.	18
4.2	Een steeds weerkerende vraag: aaneen- of niet aaneenschrijven?	18
4.3	U mag zelf meedenken over de tussen -s in samenstellingen!	26
4.4	Het probleem van de c en de k te lijf gegaan	26
4.5	Accenttekens	27
4.6	Hoofdletters of kleine letters	30
5	Niet onbelangrijk: leestekens	39
5.1	De punt en de puntkomma	39
5.2	Een komma kan de betekenis van een zin doen veranderen!	40
5.3	De dubbelepunt.	42
5.4	Het uitroepteken en het vraagteken.	42
5.5	Aanhalingstekens	43

KUNNEN WE JOU EEN BALANSTOTAAL VAN 100 MILJARD TOEVERTROUWEN?

Met merken als Centraal Beheer Achmea en Interpolis en ruim 17.000 medewerkers zijn we het grootste verzekeringsbedrijf van Nederland. Deze indrukwekkende aantallen zie je ook terug in onze financiële omvang: ruim €10 miljard eigen vermogen en een premieomvang van €20 miljard. Dat betekent dat we een enorme verantwoordelijkheid dragen voor onze klanten. Kunnen we jou onze klanten toevertrouwen?

WIJ ZOEKEN FINANCIËEL MANAGEMENT TRAINEES

SOLLICITEER TOT EN MET 14 JULI 2013
VIA WERKENBIJACHMEA.NL

AGIS
AVÉRO ACHMEA
CENTRAAL BEHEER ACHMEA
FBTO
INTERPOLIS
ZILVEREN KRUIS ACHMEA

achmea

5.6	Het weglatingsteken.	44
5.7	Het gedachtestreepje	44
5.8	Een apostrof doordacht plaatsen	44
5.9	Afkortingen komen en gaan	45
6	De werkwoordspelling: een hoofdstuk apart	46
6.1	Twee soorten werkwoorden.	47
6.2	Twee manieren om de moeilijkheden aan te pakken	47
6.3	Geen regels en ezelbruggetjes zonder uitzondering...	55
6.4	Een laatste spellingkwestie: het als bijvoeglijk naamwoord gebruikte werkwoord	56
7	Besluit	57
7.1	De heer De Vries herleest én herziet zijn tekst	57

**BEREIK
DE ABSOLUTE TOP!**
*Combineer in een uniek
management traineeship
werkervaring met jouw
persoonlijke ontwikkeling.*

Maar waar begin je? En welke richting wil je op? Wat kun je goed en wat zijn je minder sterke kanten? Bij welke organisatie pas je het beste? Stuk voor stuk lastige vragen, waar je studie je niet op heeft voorbereid. ORMIT, de specialist in het ontwikkelen van management, biedt je dé mogelijkheid om juist deze vragen te beantwoorden. Immers de weg naar de top begint bij het maken van de juiste keuzes. Bij ORMIT is jouw ontwikkeling onze core business.

WWW.ORMIT.NL

@ORMIT

www.facebook.com/ormitnederland

ORMIT
Enjoy talent

Over de auteur

Kees van Kempen(1938) is neerlandicus. Hij gaf vele jaren les aan het havo en vwo in Enschede. Daarna aan asielzoekers. Verder schreef hij columns over literatuur in Dagblad Tubantia. In dit blad verschijnt nu een wekelijkse taalrubriek van zijn hand.

Schrijvend over taal probeert hij wat moeilijk is op gemakkelijke wijze vorm te geven.

1 Inleiding

1.1 Een momentopname van een tekstschrijver

Met een fraaie slotzin voltooide de heer De Vries een lang artikel over het personeelsbeleid van het diervoederbedrijf De Dierenvriend, waar hij een kaderfunctie bekleedde.

Hij las de laatste bladzijde nog eens over. Wacht eens, mompelde hij, is het nu ‘tenslotte’ of ‘ten slotte’, zonder of mét een spatie? Is het tenminste of ten minste? En hoe zit het met dat zinnetje Naar verluidt kunnen er mensen deels worden vrijgesteld voor functies binnen de ondernemingsraad. Of zou het ‘Naar verluid’ zijn, zonder die t? Ook twijfelde hij tussen gefaxt en gefaxed. Is het collegaorganisatie of collega-organisatie? Dat woord kon hij in geen een woordenboek vinden. Moest er geen koppelteken na anti in antirookbeleid? Dat streepje zit toch ook in het woord: anti-inbraakbeveiliging?

Ach, morgen zou hij de spellingchecker nóg eens op de hele tekst loslaten en dan kon het hele verhaal naar de drukkerij. Met een voldane zucht sloot de heer De Vries zijn laptop.

1.2 Een misverstand

Maar het is de vraag of de heer De Vries later nog wel met een voldane blik op zijn tekst kan terugzien. In elk geval is het een ernstig misverstand om te denken dat men als tekstschrijver volledig kan vertrouwen op een digitale spellingcorrector. Een geactualiseerde spellingchecker is verbazingwekkend informatief, maar u kunt er zeker niet volledig op vertrouwen! Daarvoor is meer nodig. Bijvoorbeeld enig inzicht in het systeem dat ten grondslag ligt aan onze spelling en de filosofie die de achtergrond vormt van de huidige spellingvoorschriften.

Dit boek wil een hulpmiddel zijn voor iedereen die enigszins de weg kwijt is in de spelling. En wie is dat niet na de laatste spellingwijziging van oktober 2005 die in 2006 voorschrift werd? Zo langzamerhand is de Nederlandse spelling een veld vol voetangels en klemmen. Enkele grote kranten en weekbladen hebben uit protest tegen de jongste aanpassingen in de spelling een eigen systeem bedacht. Het betreft de dagbladen NRC, de Volkskrant, Trouw en Het Parool en de weekbladen Elsevier en HP/De Tijd. Het gevolg daarvan is dat u als lezer van deze media vaak niet goed meer ondersteund wordt door het woordbeeld als u niet helemaal zeker bent van een bepaalde spelvorm. Door het zien van afwijkende spellingvormen raakt u in verwarring. Het is te hopen dat de betreffende redacties op hun schreden terugkeren. In het bijzonder zijn het scholieren en studenten die veel nadeel ondervinden van zo’n ondoordachte actie. *Want niet iedereen mag spellen zoals het hem goeddunkt.* Ja, als particulier kan men een vertrouwelijk briefje schrijven in een spelling die men zelf kiest. Ieder heeft het recht te schrijven wat hij wil. Maar zodra een tekst wat officiëler wordt, is het raadzaam de huidige voorgeschreven spelling te gebruiken. Overheid en onderwijs zijn verplicht de in oktober 2005 ingevoerde spelling te gebruiken. En wie krijgt in zijn of haar leven niet zeer regelmatig te maken met deze instanties? De bovengenoemde spelling is vanaf 1 juni 2006 de enige toegestane spelling in die omvangrijke sectoren van onze samenleving.

Een kenmerk van een spelfout is dat u deze kunt *zien* in een tekst, maar *niet kunt horen*. (Een fout die u kunt horen is een taalfout, geen spelfout). De zin ‘Hij antwoord niet op tijd’ bevat een spelfout: hij antwoord moet *hij antwoordt* zijn. Maar de zin Ik heb hen een cadeautje gegeven bevat geen spelfout maar een taalfout. Correct is: Ik heb hun een cadeautje gegeven. De spelling gaat over het uiterlijk van de taal in woord en geschrift. Taalregels behoren tot het wezen van de taal. Daarom is ook verklaarbaar dat de spelling van woorden vrij moeiteloos in de zoveel tijd gewijzigd kan worden (ouderen onder ons hebben minstens vier keer een officiële spellingherziening meegemaakt en kunnen hier meestal goed mee omgaan). Veel ingrijpender is een verandering in taalregels. Het zojuist genoemde voorbeeld van het hen/hungebruik is vierhonderd jaar geleden op een heel kunstmatige wijze aan het taalgebruik ‘opgedrongen’ (door enkele latinisten) en...we zijn er nog steeds niet allemaal aan gewend!

Wat hier vastgesteld werd over het verschil tussen spellingregels en taalregels geeft tevens een goed beeld van de begrenzing van hetgeen in deze handleiding voor de spelling wordt aangekaart.

U kunt tegenwoordig wel eens de opmerking beluisteren dat de spelling niet het allerbelangrijkste is, het gaat in het taalgebruik toch vooral om wat we willen overbrengen, om de woordkeus en de zinsbouw, de zeggingskracht. Wie zo denkt, vergeet iets belangrijks. Mogelijk is de spelling een onderwerp dat men kan relativiseren, maar een correcte spelling wordt door de meeste ontvangers van een schriftelijke uiting juist heel belangrijk gevonden. Een goed gehanteerde spelling is niet zelden een doorslaggevende eerste indruk die u maakt in uw schriftelijke sociale contacten!

1.3 Spellingwijzigingen

Hierboven werd de term spellingwijziging gebruikt. Ik wil u in het vervolg van dit boek niet meer met deze term confronteren. Want veranderingen in de spelling waren er in 1934, 1947, 1954, 1996 en 2005. En de volgende officiële aanpassing is in 2015. Dat maakt deze term niet zo bruikbaar. Welke wijziging bedoelt men, zult u zich afvragen als u op internet of in een bibliotheek een uitgave met informatie over ‘de nieuwe spelling’ tegenkomt.

1.4 Kritiek op de spelling

Ook zal de lezer niet met kritiek op de spelling worden geconfronteerd. Men zou pagina's kunnen vullen met het melden van inconsequenties en verkeerd doorgehakte knopen in de Nederlandse spelling. Vooral in 2006 hebben daar de opiniebladen bol van gestaan. Wie is er echter nu nog gebaat met deze kritiek? Taal is een levend medium, een levend organisme kan men wel zeggen. Het is onontkoombaar dat in die levende taal veranderingen ontstaan die er gewoon zijn op een gegeven moment, die niet meer steeds rationeel benaderd kunnen worden. Begin op een verjaardagsfeestje eens over het onderwerp spelling – tien tegen een dat er iemand gaat oreren over de spelling van **koekenpan** en **pannenkoek**. Terwijl de schrijfwijze van deze en andere samenstellingen al in 1996 op een voortreffelijke manier is geregeld! Samenvattend: blijven hangen in kritiek op de huidige spelling is zinloos en ontmoedigend. Men zal dan hieronder ook geen kritische noten over de spellingregeling aantreffen.

1.5 De spelling is door de wet bepaald

Hieronder zij nog eens benadrukt dat voor de Nederlandse spelling geldt dat deze is vastgelegd in de **Woordenlijst Nederlandse Taal, herziene uitgave van oktober 2005**. De regels daarin zijn door de overheid vastgelegd voor het onderwijs en voor zichzelf. Deze wetgeving geldt in Nederland en in Vlaanderen. Het is de spelling van 22 miljoen mensen in Nederland, Vlaanderen, Suriname, Aruba en de Nederlandse Antillen.

Ik wil iedere taalgebruiker *sterk afraden* een uitgave als ‘Het Witte Boekje’ (uitgave Genootschap Onze Taal) te raadplegen voor spellingvragen. U wordt hierdoor absoluut op het verkeerde been gezet aangaande de nu voorgeschreven spelling van het Nederlands. Uitsluitend de Woordenlijst Nederlandse Taal (het ‘**Groene Boekje**’) bevat de correcte richtlijnen voor de huidige Nederlandse spelling. Enkele afgeleiden van dit boek zijn woordenboeken van **Van Dale** in vele versies, meer of minder uitgebreid. Het uitgebreidst is de veertiende druk van het Groot Woordenboek van de Nederlandse Taal (2006).

1.6 Wat niet en wat wel in deze uitgave is te vinden

Wat u niet in dit boek tegenkomt

- De termen ‘spellingwijziging’, ‘gewijzigde spelling’ en ‘nieuwe spelling’ zullen hieronder niet worden gehanteerd.
- Ook blijven alle mogelijke uitweidingen over alternatieve spellingen achterwege, met name de zogenoemde Witte Spelling.
- In het onderstaande zult u geen kritiek op de huidige spellingregeling tegenkomen.

Wat u wél in deze uitgave kunt vinden

- Inzicht in de filosofie achter de spellingregels.
- Bruikbare tips waarmee men onbekende of nieuwgevormde woorden correct kan spellen.
- Heldere instrumenten om tot Nederlands geworden Engelse woorden op correcte wijze te spellen.
- Adviezen die het mogelijk maken ook zónder woordenlijst correct te spellen.
- Uitleg over bestaande regels,
- In uw herinnering teruggeroepen spellingregels die u ooit hebt geweten maar welke u mogelijk grotendeels bent vergeten.

2 Een filosofische benadering van onze huidige spelling

2.1 Onderbelicht gebleven uitgangspunten worden zichtbaar in tien woordbeelden die u aan het denken kunnen zetten

Kijkt u eens aandachtig naar de spelling van de volgende woorden:

1. **maandag**
2. **middeleeuwen**
3. **een freudiaanse vergissing**
4. **koningin**
5. **Bijbel**
6. **kerstvakantie**
7. **Kerstmis**
8. **Suikerfeest**
9. **ramadan**
10. **veertigdagentijd**

Wat u bij de woorden hierboven kunt vaststellen, is dat in deze tien woorden het gebruik van een hoofdletter meer uitzondering dan regel is. Zelfs een woord als **freudiaanse**, dat afgeleid is van de persoonsnaam Freud (Sigmund Freud, Freiberg, 1856 – Londen 1939, Oostenrijks neuroloog en psychiater, grondlegger van de psychoanalyse), schrijven we met een kleine letter. De regel is hier dat een afleiding van een persoonsnaam met een algemene betekenis geen hoofdletter meer krijgt. Een woord als **Bijbel** krijgt een hoofdletter omdat namen van heilige teksten met een hoofdletter worden geschreven. Zodra er bedoeld wordt: een voorwerp (in de zin Ik kreeg een bijbeltje van mijn oma) moet gekozen worden voor een kleine letter. Het woord **Kerstmis** en **Suikerfeest** krijgen een hoofdletter omdat dit religieuze feestdagen zijn. Wanneer we schrijven dat we met de kerst dit jaar thuis blijven dan gaat het om de afleiding **kerst** van **Kerstmis** en gebruikt men een kleine letter. Ook **veertigdagentijd** en **ramadan** hebben een kleine letter omdat dit perioden zijn en niet een religieuze gedenkdag aanduiden. Natuurlijk is het van belang zulke regels te kunnen hanteren. Maar het gaat me op dit moment niet om het weergeven van allerlei spellingregels – deze kunt u zelf gemakkelijk opzoeken. Waar het nu vooral om gaat, is dat u op het spoor komt van een algemeen inzicht op het gebied van de spelling, zodat u minder regels hoeft te kennen en minder vaak woorden hoeft op te zoeken. En om te verduidelijken welk inzicht ik voor ogen heb, volgt hier nog een lijstje van tien woorden die u eens aandachtig moet bekijken:

2.2 Nog tien woorden die u op een spoor van een uitgangspunt zetten

1. **jazzzangeres**
2. **multiplechoicevraag**
3. **viencilinderbenzinemotor**
4. **radicaalfeministisch**
5. **populairwetenschappelijk**
6. **vrijemarkteconomie**
7. **koudwaterkraan**
8. **zo-even**
9. **mini-jurk**
10. **miniradio**

Wat u hier zeker op zal vallen is dat samenstellingen – als dit kan – aan elkaar worden geschreven. Zelfs een woord als **jazzzangeres** wordt aaneengeschreven, hoewel menigeen aan dit woordbeeld zal moeten wennen! De woorden **zo-even** en **mini-jurk** worden met een koppelteken geschreven omdat de uitspraak anders tot ernstige misverstanden zou leiden. Dit noemen we een klinkerbotsing. In samenstellingen wordt deze klinkerbotsing opgelost door middel van het plaatsen van een koppelteken (voorbeeld: **rente-inkomsten**), in afgeleide woorden door middel van een trema (een voorbeeld is het woord: **geïllustreerd**). Overigens mag de taalgebruiker bij zeer onoverzichtelijke samenstellingen naar eigen inzicht een koppelteken plaatsen, het gaat hier om uitzonderlijke woordcombinaties. Neemt u eens het woord **langebaanschaatswedstrijden**. Hoewel deze spelling volgens de huidige regels is, kan iedereen hier zelf kiezen voor: **langebaan-schaatswedstrijden**. Maar dit voorbeeld mag niet de deur openzetten voor een tekst met talloze willekeurig geplaatste koppeltekens! Het uitgangspunt blijft: als het enigszins kan: geen koppeltekens plaatsen, alleen als de uitspraak of de overzichtelijkheid dit vereisen. Dus went u zich aan om woorden als **eerstejaarsstudent**, **tweedehandsauto** aaneen te schrijven: er is geen reden om dit niet te doen.

2.3 Eerste uitgangspunt: een goede leesbaarheid eist een rustig tekstbeeld

Ik kom nu tot een conclusie uit deze voorbeelden, een conclusie die mogelijk nog belangrijker is dan het kennen van veel woordbeelden en regels:

Eerste uitgangspunt voor een goede spelling

Bij het hanteren van onze spelling staat centraal: een gelijkmatig en rustig tekstbeeld. Uitgangspunt is daarbij een maximale leesbaarheid van een tekst.

Dat houdt in: een minimum aan

- hoofdletters
- koppeltekens
- trema's

Die tekens zetten we alleen als het niet anders kan.

2.3.1 Een toelichting, nog enkele voorbeelden

Met dit eerste uitgangspunt in de hand kunt u in sommige alledaagse situaties bij het schrijven van een tekst waarschijnlijk meer doen dan het steeds tijdrovende opzoeken van woorden en regeltjes mogelijk maakt.

Stelt dat een onderwijsspecialist een tekst schrijft waarin de samenstelling doe+opdracht voorkomt. Hij twijfelt tussen de vormen doeopdracht en doe-opdracht. Dit woord staat niet in het Groene Boekje, ook niet in Van Dale. Eigenlijk is het nog geen bestaand woord, de onderwijsdeskundige bedacht het zelf. Door het bovenstaande eerste uitgangspunt toe te passen komt hij tot de spelling doeopdracht. De leesbaarheid van het woord verzet zich niet tegen deze spelling.

Nog een voorbeeld. Iemand schrijft een sollicitatiebrief en twijfelt of hij **U** of **u**, **Uw** of **uw**, **Geachte Mevrouw/Heer**, of **Geachte mevrouw/heer**, moet schrijven. De keuze voor een gelijkmatig en rustig tekstbeeld geeft hier de doorslag: hij besluit om voor **u**, **uw**, **mevrouw** en **heer** te kiezen.

**THE BEST MASTER
IN THE NETHERLANDS**

Master of Science in Management

Kickstart your career. Start your MSc in Management in September, graduate within 16 months and join 15,000 alumni from more than 80 countries.

Are you ready to take the challenge? For more information or for a personal information session via Skype please email: managementevents@nyenrode.nl.

www.nyenrode.nl/msc

NYENRODE
BUSINESS UNIVERSITEIT
A REWARD FOR LIFE

*Keuzegids Higher Education Masters 2012, in the category of business administration

De toepassing van het uitgangspunt van de overzichtelijke tekst houdt in dat u zich altijd het volgende voor ogen houdt als u twijfelt over al of niet aaneenschrijven van samenstellingen en over het al of niet een woord met een hoofdletter schrijven:

- Is er een duidelijke noodzaak hier een hoofdletter te gebruiken?
- Is er enig bezwaar tegen het aaneenschrijven van deze samenstelling?

2.3.2 Tweede uitgangspunt: steeds met een ijzeren consequentie de regelgeving toepassen

Een belangrijk tweede uitgangspunt vindt u hieronder geformuleerd en toegelicht.

Tweede uitgangspunt voor een goede spelling

- De Nederlandse spellingregels kenmerken zich door een uiterste **consequentheid** in hun toepassing.
- Eenmaal vastgestelde spellingregels worden steeds toegepast, zelfs als dit tot op het eerste gezicht vreemde woordbeelden leidt.

2.3.3 Een toelichting, nog enkele voorbeelden

Een toelichting op dit tweede uitgangspunt. In onze spelling moeten onder meer woorden als **zorgeloos**, **kosteloos**, **vruchteloos** en **krachteloos** geen -n krijgen, hoewel het meervoud van de woorden **zorg**, **kost**, **vrucht** en **kracht** is: **zorgen**, **kosten**, **vruchten** en **krachten**. Dat komt doordat deze woorden *geen samenstellingen* zijn maar *afleidingen*. Het woorddeel **-loos** is een (nu) betekenisloos element en daarom noemen we zulke woorden met -loos afleidingen: het woord **zorgeloos** is afgeleid van **zorg**. Maar woorden als **zorgenkindje** en **kostenposten** zijn samenstellingen, evenals het woord **vruchtencake** dit is. In een samenstelling krijgt het eerste deel wel een n (als dat woord tenminste geen meervoud op s kent). En nu komt het tweede uitgangspunt aan de orde. De spelling **ideeëloos** lijkt 'gek' (wordt zelfs niet geaccepteerd door een spellingchecker) maar is **voorschrift** in onze huidige spelling. Want het is de uiterste consequente toepassing van de regels volgens welke we ook **kosteloze** en **vruchteloze** spellen.

Een ander voorbeeld van het uitgangspunt van de consequentie in spellen is het volgende: omdat we **jazzband** spellen moeten we ook **jazzzangeres** schrijven. Hoe vreemd woorden als **ideeëloos** en **jazzzangeres** ook lijken – ze worden gespeld volgens het principe van de uiterste consequentie in het toepassen van bestaande spellingregels.

3 Drie klassieke pijlers die ons spellingsysteem dragen

De hierboven geformuleerde twee uitgangspunten voor het intuïtief goed spellen zijn optimaal bruikbaar als u enig inzicht hebt in de bestaande drie hoofdregels van de Nederlandse spelling.

Die drie hoofdregels worden hieronder geformuleerd:

De drie hoofdregels van onze spelling

1. De regel van de standaarduitspraak
2. De regel van de gelijkvormigheid en de analogie
3. De regel van de etymologie (afleiding)

Hieronder volgt een korte uiteenzetting van deze hoofdregels.

3.1 Regel van de standaarduitspraak

Deze regel geeft aan *dat u spelt wat u hoort* als u het Standaardnederlands gebruikt. (Vroeger duidde men deze standaardtaal aan met ABN of AB, Algemeen Beschaafd Nederlands of Algemeen Beschaafd). Een voorbeeld tot nadere verklaring: in Groningen zal vaak het woord **trein** uitgesproken worden als **train**, in Rotterdam hoort men de uitspraak **ouwer** in het woord over. Ondanks deze en vele andere regionale verschillen schrijven we respectievelijk **trein** en **over**. Zo zal men ook het woord **auto** in verschillende delen van ons land weer anders uitspreken, de officiële spelling kunt u zien als een soort middenweg die alle varianten dekt.

3.2 Regel van de gelijkvormigheid en de regel van de analogie

Deze regel van de gelijkvormigheid geeft aan dat eenzelfde woord zoveel mogelijk met dezelfde lettertekens wordt geschreven. **Antwoord** krijgt een d omdat die d ook in **antwoorden** voorkomt. Zo krijgen de woorden **goed**, **rood** en **beleefd** een d omdat die d ook staat in de woorden **goede**, **rode** en **beleeft**. Deze gelijkvormigheidsregel vinden we ook in de werkwoordsvervoeging van zwakke werkwoorden als **vinden**, **antwoorden**, **landen** en vele andere. Er zijn op deze regel de bekende uitzonderingen die we vinden in woorden als **verbazen** (**verbaasde** met s), **leven** (maar **leefde** met f).

Deze regel van de gelijkvormigheid is een regel die u zich heel goed zo eigen kunt maken dat u er niet steeds erg lang over na hoeft te denken. U hoeft die regel zeker niet steeds weer te formuleren voor zichzelf. Maakt u hem tot een deel van uw taaleigen.

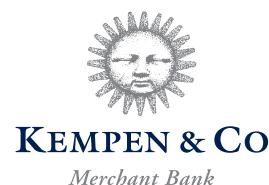
De regel van de analogie lijkt hierop. Maar nu gaat het om het vormen van woorden naar het voorbeeld van andere woorden. We schrijven: de **grootte** van het land is 2 hectare, omdat we ook schrijven **diepte**. Daarom ook: **breedte**. Dus **grootte** en **breedte** worden gevormd naar het voorbeeld van woordvormen als **diepte**, **laagte** en **verte**. In plaats van analogie kunnen we ook zeggen: overeenkomst. Tussen de woorden **lengte**, **breedte**, **hoogte**, **diepte** is een overeenkomst die de taalgebruiker naar een correcte spelling leidt.

3.3 Regel van de afleiding of etymologie

Vergelijkt u eens de woorden **thans** en **nochtans** met elkaar. In het eerste woord zit een h en in het tweede komt die h niet voor in het woorddeel tans. Maar we horen geen verschil in uitspraak tussen **thans** en de lettergreep tans. De verklaring is dat **thans** terug gaat op te+hand, dat ' dicht bij de hand' betekende. Het woord is ten slotte ook dicht bij de hand in de tijd gaan betekenen. Maar het woord **nochtans** komt van een heel oude woordcombinatie 'noch en dan'. Hiermee is dus het feit dat de ene keer een h in een woord voorkomt en een andere keer in een erop lijkend woord niet aanwezig is, verklaard uit de historische gegevens over zulke woorden, uit de etymologie. Die kennis van de historie van sommige woorden is een handig hulpmiddel bij het weten van de goede spelling. Maar niet steeds is een verklaring zo duidelijk beschikbaar. Zo liggen de verschillen tussen au- en ou-spelling vaak in de nevelen van het verleden. Ook de werkwoordspelling berust voor een groot deel op historische gegevens. Hier helpt (vaak onvolledige) kennis over de historie van zulke woorden ons weinig bij de spelling. Voor de spelling van de zwakke werkwoordsvervoeging voldoet nog steeds het beste een ezelsbrug als 't kofschip. Wie zijn kennis op dat gebied nog eens op wil poetsen wordt verwezen naar hoofdstuk 6.

Convinced that a career in international banking is perfect for you? Kempen & Co offers you a wealth of opportunities to gain hands-on experience, and the chance to communicate face to face with clients around the world. Ready for a new life after graduation? www.kempen.com/career

Dialectsprekers uit het oosten van ons land hebben veelal weinig moeite met de keuze tussen de ei of de ij in woorden als **verwijderen**, **twijfelen**, **weifelen**, **breien**, **brij**. Want in hun dialect horen ze het verschil nog: ij wordt als ie uitgesproken en ei als ei of aai. Het dialect moeten we zien als een versteende oudere fase van onze taal – het wegvallen van de verschillen in uitspraak tussen ij en ei vond in de provincie Holland plaats na circa 1585.

Voor de spelling van de werkwoorden met ei of ij is als hulpmiddel een regeltje te geven dat vaak (niet altijd!) opgaat: sterke werkwoorden met deze tweeklank spellen we vaak met ij en zwakke werkwoorden met deze tweeklank steeds met ei.

Bekijkt u eens met deze regel in uw achterhoofd de volgende werkwoorden:

Schrijven (hij schreef,) **blijven** (hij bleef), **drijven** (hij dreef), **rijzen** (het water rees), **krijgen** (hij kreeg).

Daarnaast de woorden **breien** (ze breide), **weifelen** (ze weifelde), **schreien** (ze schreide), **afpeigeren** (hij peigerde zich af).

Maar zoals gezegd zijn er uitzonderingen op deze regel: **verwijderen** (verwijderde), **vlijen** (vlijde), **verbijsteren** (verbijsterde) en andere werkwoorden.

Over de werkwoorden **vlijen** en **vleien** kan het volgende nog worden gezegd: **vlijen** betekent **neerleggen**. En **vleien** heeft als grondbetekenis **doen neerleggen**. (Iemand overhalen iets te doen). Ook kunnen we een soortgelijk verschil aanwijzen in **nijgen** (= buigen) en **neigen** (= doen buigen). In dit tweetal is het woord met ij letterlijk en het werkwoord met ei overdrachtelijk. (Ook: causatief, dit houdt in dat er een betekenis met doen in opgesloten is).

4 En nu de praktijk!

4.1 De twee uitgangspunten kunnen u sturing geven in het toepassen van de drie klassieke regels.

Er is overigens een grote samenhang tussen de twee uitgangspunten: het eerste punt houdt u voor te zorgen voor een zo gelijkmatig mogelijk tekstbeeld (weinig verstoord door hoofdletters, accenten, koppeltekens) en het tweede punt vertelt u dat u wel uiterst consequent moet omgaan met de klassieke regels die soms deze hoofdletters etc. nadrukkelijk voorschrijven.

Ik denk dat u de drie genoemde klassieke regels vaak automatisch toepast, zonder ze steeds voor uzelf te formuleren. Zo zult u probleemloos woorden als **wasautomaat** (regel standaarduitspraak), en **Stationsstraat** (gelijkvormigheid) schrijven. Het woord **hartgrondig** schrijft u volgens de regel van de analogie met een -t in de eerste lettergreep (en geen -d) omdat u **hartbrekend** ook zo schrijft.

Maar het is goed als u voortaan de twee uitgangspunten (dat van het rustige tekstbeeld en dat van de volgehouden consequentie in regeltoepassing) steeds bewust gaat hanteren. Want het zou wel eens kunnen zijn dat sinds uw schooljaren juist die twee regels een prominentere plaats hebben ingenomen.

4.2 Een steeds weerkerende vraag: aaneen- of niet aaneenschrijven?

De vraag of u woorden wel of niet aaneen moet schrijven doet zich voor bij samenstellingen. Deze vraag zorgt zelden voor problemen – u hoeft er slechts enkele logische regels voor te onthouden. Dat het toch door velen als een moeilijk hoofdstuk in de spelling wordt gezien komt door verschillende regelingen uit vroegere spellingvoorschriften (uit 1954 en 1996). Die oude regels kunnen we vergeten – de huidige regelgeving over het aaneenschrijven is goed te hanteren, zeker als u de twee bekende uitgangspunten ook erbij hanteert!

4.2.1 Samenstellingen

Een samenstelling is een woord dat bestaat uit twee of meer zelfstandige woorden. Elk deel van de samenstelling heeft een eigen betekenis. Veel samenstellingen zijn samengestelde zelfstandige naamwoorden. Maar ook andere woordsoorten als bijwoorden (**zoiets**, **ervan**, **waarmee**), werkwoorden (**achteruitrijden**) en combinaties met bijvoeglijke naamwoorden (**heteluchtkachel**) kunnen samenstellingen zijn. Een woord als **kostenberekening** is een samenstelling, maar het woord **kostbaar** niet, evenmin als het woord **kosteloze**. Want de elementen baar en loze hebben geen eigen betekenis (meer) in deze woordvormen. **Kosteloze** en **kostbare** noemen we afleidingen. Samenstellingen en afleidingen worden voor wat betreft het aaneenschrijven vaak gelijk behandeld. Maar voor wat tussenletters in het woord betreft, is er een belangrijk verschil. Dat verschil komt in 4.2.2 aan de orde.

Zoals gezegd is er soms onzekerheid bij taalgebruikers over het al of niet aaneenschrijven van samenstellingen. Die kan ik mogelijk wegnemen door te wijzen op het volgende: als u alle voorbeelden in de aanhef van punt 4.2.1 eens bekijkt: **zoiets, ervan, waarmee, achteruitrijden, heteluchtkachel, kostenberekening**, wat valt u dan op? Dat deze willekeurig gekozen samenstellingen alle aaneengescreven worden (inclusief het woord **aaneengescreven**). Conclusie: we schrijven samenstellingen aaneen – behalve als er een belangrijke reden is een uitzondering hierop te maken. *Aaneen is dus de regel, los of met een koppelteken is de uitzondering.*

In het rijtje woorden staat het bijwoord **zoiets**. Wanneer ik hiernaast het woord **zo-even** plaats, dan ziet u zelf waarschijnlijk al waarom dit woord een uitzondering moet vormen op de regel. Het zou anders uitgesproken worden als **zoeven** en dat woord wordt niet bedoeld. Het verschijnsel van een dreigende verkeerde uitspraak van twee klinkers in een woord, dus van een misverstand doordat men twee klinkers als één klank leest waar het niet zo wordt bedoeld, noemen we klinkerbotsing. Het is een van de gevallen waarin u een koppelteken in een samenstelling moet plaatsen. Nog enkele voorbeelden van zo'n klinkerbotsing ziet u in de woorden:

Bijna afgestudeerd. Eindelijk mag je je talent waarmaken. En als dat érgens kan, dan is het wel tijdens een traineeship bij Delta Lloyd Groep. Twee of zelfs vier jaar lang investeren we in je. Vanaf dag één bijt je je tanden stuk op uitdagende projecten. Dat moet je aankunnen. Maar we laten je niet aan je lot over. Je wordt begeleid door naaste collega's en ervaren managers. Om uiteindelijk door te stromen naar een functie die perfect bij je past. Bij je ambities én bij jezelf. **Join the group.**

werkenbijdeltalloydgroep.nl

Je bent niet alleen een hongerige trainee.

Maar vooral ook jezelf.

delta lloyd groep

Zee-egel, zebra-achtig, vla-eter, cola-inkoop, rente-inkomsten, domino-effect, auto-inbraak, radio-uurtje, micro-organisme, studie-uren, gala-uniform. En hier komt het eerste uitgangspunt weer van nut: plaats géén koppelteken als dit niet nodig is (en dus het tekstbeeld alleen maar verstoort.) Onnodig is een koppelteken in: **slaolie, chaos, oase, skiongeluk, rijinstructeur, zijinrit, faseafsluiting, cameraopstelling, milieuactivist, antiaanbaklaag, menuoptie, milieuambtenaar** en vele andere samengestelde woorden. En u ziet nu direct waarom het woord **anti-elitair** wél een koppelteken moet hebben, in tegenstelling tot het woord **antiautoritair** dat zonder enig bezwaar aaneengescreven kan worden.

Vaak ontstaan er door toepassing van het aaneenschrijven lange woorden als **kortetermijnoplossing, fietsbandreparatieset, jazzzangeres, gemeentevuilnisophaaldienst.** Ook: **humanrecourcesmanager, multiplechoicevraag, worstcasescenario en technologyassessment,** want vernederlandste woorden uit het Engels behandelen we als Nederlandse woorden. Schrikt u dan toch niet ervoor terug gewoon de regel van het aaneenschrijven toe te passen. Dat het woordbeeld soms 'gek' lijkt is een gedachte die we hier van ons af moeten zetten. Wel kunt u, als u vreest voor een erg onoverzichtelijke zin, in een lang samengesteld woord een koppelteken naar eigen inzicht plaatsen, maar dit mag zeker geen gewoonte worden.

Behalve bij de klinkerbotsing zijn er nog een paar redenen om een koppelteken in een samenstelling te zetten. U hoeft hiervoor in feite weinig regels te memoriseren, want elk geval spreekt voor zichzelf. Het beste kunt u de volgende woorden eens met aandacht bekijken en het woordbeeld in u opnemen: **Secretaris-penningmeester, installatie-cd, tv-programma, vwo-leerling,** (maar: **havoleerling**), **VPRO-gids, los-vast, B-film, @-teken, 5%-regeling** (maar: **vijf procentregeling**), **MER-bepaling, 21-jarige** (maar: **eenentwintigjarige**), **oud-minister, ex-bestuurder, kabinet-De Jong, adjunct-directeur, aspirant-lid, bijna-crisis** (ook: **bijna-doodervaring**), **Sint-Nicolaas, sint-bernardhond, non-stop, niet-roker, make-up.**

Ik zie hier af van het geven van gedetailleerde regels, het gaat erom dat u zich een soort feeling verwerft in het snel bepalen of u wel of geen koppelteken dient te zetten. Algemene aanwijzing: bij ongelijkwaardige delen (bijvoorbeeld kleine letters-hoofdletters) plaatst u een koppelteken. Na afkortingen ook en na woordjes als **ex, oud, bijna.**

Ook als u een deel van een samenstelling cursief schrijft, bijvoorbeeld om iets te beklemtonen, schrijft u een koppelteken: u zult dan het woord voorlaatste, als u dit cursief wilt beklemtonen, schrijven als **voor-laatste** (bijvoorbeeld in: de **voor-laatste** vergadering).

U ziet, steeds geldt: aaneenschrijven is de regel, los of met een koppelteken is de uitzondering. Soms kunt u horen of woorden al of niet aaneengeschreven moeten worden. Vergelijkt u de volgende twee zinnen eens met elkaar:

1. Er daalde **fijn stof** neer toen ik de bovenste plank afzocht naar een enveloppe.
2. Belangrijke gezondheidsrisico's ontstaan langs de snelwegen door uitstoting van **fijnstof**.

Het is een subtiel klemtoonverschil dat u hier hoort en dat u de weg wijst naar een juiste keuze in de spelling: **fijn stof** krijgt twee keer een klemtoon, bij de samenstelling **fijnstof** krijgt alleen het eerste deel de klemtoon.

Opgemerkt moet worden dat een (zelfs bijgewerkte) spellingchecker u hier vaak in de steek laat, te vaak om daar volledig op te kunnen vertrouwen.

Let u erop dat we breuken als **een derde, twee derde, drie vijfde** met een spatie weergeven. Tussen de teller en de noemer van een breuk komt dus deze spatie. Als u die regel onthoudt, zult u een breuk als **twaaalf vierentwintigste** correct schrijven. Nogmaals: bedenkt u wel dat een aantal cijfers en zeker een weergave van een breuk in cijfers de rust van een tekstbeeld behoorlijk kan verstoren. Met andere woorden: cijfers in uw tekst leveren geen mooi totaalbeeld op! Kiest u als het enigszins kan voor weergave in woorden.

Belangrijk is de volgende spellingregel: getallen in woorden tot duizend schrijven we aaneen: **honderdendrieëndertig, zeshonderdentwee** (eventueel: **zeshonderdtwee**).

Getallen (in woorden) boven duizend schrijven we met een spatie: **drieduizend achtenveertig, duizend vijftig**.

Ten slotte kunt u ook kiezen voor een combinatie bij het schrijven van grote getallen: **5 miljoen, 6 miljard, 40 duizend**.

Samenstellingen: aaneen of niet:

- Samenstelling = twee of meer woorden met een eigen betekenis vormen samen een nieuw woord.
- Hoofregel: schrijf samenstellingen aaneen.
- Dat kan niet bij een klinkerbotsing: **zo-even, mee-eten, studie-uur**.
- Na een afkorting volgt ook een koppelteken: **vwo-leerling**. Maar niet als die afkorting een letterwoord is geworden: **havoleerling**.

4.2.2 Afleidingen

Een afleiding bestaat uit een betekenisvol woord gekoppeld aan een betekenisloos woord. Voorbeelden zijn: inhoudloos, rijkdom, koningschap. Een groep die zoals u weet zeer uitgebreid is. Het betekenisloze deel in deze woorden noemen we: achtervoegsel. Voorvoegsels kunnen ook een afleiding helpen vormen: **reïncarneren**, **antiaanbaklaag**, **multiboek** (= boek dat tegelijk in verschillende talen verschijnt), **multi-etnisch**.

Aan de spelling van het laatste woord ziet u dat ook hier het verschijnsel van een klinkerbotsing noodzaakt tot het zetten van een koppelteken. En ook hier is de hoofdregel: aaneenschrijven tenzij dit niet kan vanwege de uitspraak. Nog enkele voorbeelden: **terinzagelegging**, **uitgeademd**, **geoliede**, worden aaneengeschreven.

Van belang is nog de vermelding van de afspraak dat we in vervoegde werkwoorden geen koppelteken maar een trema plaatsen in die gevallen waar een klinkerbotsing aan de orde is. Voorbeelden:

Geïnspireerd, **beëindigd**, **beëdigd**, **beïnvloeden**. Ook hier blijft als hoofdregel van belang: alleen als de uitspraak zich verzet tegen het zonder meer aaneenschrijven dient u een trema (en soms een koppelteken) te schrijven.

**IT'S NOT MY
WORK. IT'S
MY PASSION.**

Kate, Strategy & Planning, Adhesive Technologies

Henkel Excellence is our Passion

50,000 passionate people. Exciting brands & technologies.
Around the world. henkel.com/careers

Met betrekking tot samenstellingen vormen getallen een aparte categorie. Natuurlijk kunt u steeds getallen in cijfers schrijven in uw tekst. Dit levert echter geen fraai tekstbeeld op! In het algemeen is het de gewoonte dat we getallen tot tien voluit schrijven en alle tientallen ook. Verder alle ronde getallen als **honderd, tweehonderd, duizend**. Als getallen langere woorden gaan vormen is het soms een goede keus om een getal te kiezen, zo zal wel niemand **365** bij voorkeur weergeven als **driehonderdenvijfenzestig**. (Soms eist het betalingsverkeer het noteren van een getal in cijfers én in woorden). Een getal als **tweëntwintig** heeft een klinkerbotsing. De afspraak is dat we in getallen hiervoor geen koppelteken maar een trema (of deeltteken) kiezen.

Kijkt u nu eens naar het volgende samenvattende schema:

Afleidingen
- Een afleiding = betekenishebbend woord + een betekenisloos element: reddeloos, vergeetachtig. - Anders dan in de samenstelling krijgt de afleiding geen verbindings-n: kosteloos. - Ook in de afleiding kan bij klinkerbotsing een koppelteken komen: anti-inbraakmaatregel (maar: antidugsbeleid) - In vervoegde werkwoorden (ook afleidingen) geen koppelteken maar een trema: geïnd, geüpdatet, beïnvloeden, coöpereren.

In negen van de tien gevallen zult u met dit gereedschap uit de voeten kunnen. En...in het tiende geval geldt het advies: zoekt u het woord even op. Uitsluitend in het Groene Boekje van 2005 of in een woordenboek, ook een uitgave na 2005.

(Welke uitleg u ook raadpleegt – onze huidige spelling zal gevallen blijven geven waarin het woordenboek of de woordenlijst geraadpleegd dient te worden. Pas als u een goed inzicht hebt in het wezen en de regelgeving van onze spelling en zich zeker van uw zaak voelt, weet u ook in welke sporadische gevallen u een woord op moet zoeken).

4.2.3 Geen paniek over de tussen -n in samenstellingen en in afleidingen!

Door heel wat taalgebruikers wordt de vraag of men in bijvoorbeeld **paardenbloem, beukenboom, beddensprei, en bessenjam, bessensap, zielenpoot, koekenpan, pannenkoek** wel of geen tussen -n moet plaatsen als een moeilijk probleem gezien. Terwijl hier geen enkele moeilijkheid te ontwaren is! De onzekerheid hier is ooit ontstaan doordat men vroeger (in de spellingregeling uit 1954 en uit 1995) hier bijna onbegrijpelijke spellingregels voor hanteren moest.

Maar dat is nu verleden tijd. Ook de zogenaamde ‘paardebloemregel’ is na 2005 gelukkig uit onze spellingwetgeving verdwenen. Het is volkomen ten onrechte hier nog problemen te willen zien.

In het kort kan over de tussen-n worden vastgesteld:

- **Schrijf een -n in samenstellingen als het eerste woord in het meervoud ook een -n krijgt.**
Dus: klassenleraar, hartendief, zielenpoot, scholengemeenschap, bessensap, bessensap, pannenkoek, koekenpan, paardenbloem, vliegenschwam, leeuwenbekjes. U zult met zeer weinig moeite deze rij voorbeelden met vele andere kunnen aanvullen. De samenstelling die uit twee of meer zelfstandige naamwoorden bestaat, is namelijk een heel productieve constructie: we hebben er veel van in onze woordenschat.
- **Schrijf een e als tussenletter als het meervoud van het eerste woorddeel zowel op -n als op -s kan eindigen.** Voorbeelden hiervan zijn: **aktetas** (immers **aktes** en **akten**), **lindeboom** en **lindebloesem** (**linden** en **lindes**), **secondelang** en **secondewijzer** (**seconden** en **secondes**). Het aantal woorden dat zowel een -n als een e als uitgang in het meervoud krijgt, is beperkt, deze spellingregel is daarom niet moeilijk toe te passen als u er eens goed kennis van heeft genomen. Volledigheidshalve volgen er nog enkele, neemt u het woordbeeld eens in u op:

aspergesoep, ladekast, secretaresseopleiding, ziektegevallen, eindejaarsuitkering.

Het woord **gedachtegang** komt zo vaak voor dat het goed zou zijn dit woordbeeld eens in u op te nemen, het in uw geheugen vast te leggen.

U kunt voor uzelf de regel ook als volgt vereenvoudigen:

- In een samenstelling krijgt het eerste deel daarvan een -n, behalve als het woord dat dit eerste deel vormt, eindigt op e. Vergelijkt u eens deze regel met de vorige en maakt u een keuze welke u het helderst vindt om te gebruiken.

Een geval waarin ook geen tussen-n komt, wordt gevormd door woorden die zaken aanduiden waarvan er maar één bestaat: **zonneschijn, maneschijn, Koninginnedagen, lievevrouwebedstro.**

Min of meer vanzelfsprekend is dat er ook geen tussen -n komt in woorden die geen meervoud bezitten als rijst (dus: **rijstenat**), tarwe (dus: **tarwekorrel**), hel (dus: **helletocht**).

Soms is de eigenlijke betekenis van een woorddeel in een afleiding geheel verloren gegaan en heeft dat deel bijvoorbeeld alleen maar een versterkende betekenis: **beregoed, reuzeleuk**. Hier plaatsen we geen tussen-n. Ook: **ruggespraak, kattebelletje** (= kort briefje, krabbeltje). De laatste twee woorden zijn versteende uitdrukkingen geworden. Een letterlijke betekenis in **kattenbelletje** (bel van een kat) maakt de -n wél weer noodzakelijk.

Het woord **kattebelletje** is ook niet ontstaan uit kat+bel maar uit het Italiaanse woord **scartabello**, dat 'slecht boek' betekende.

In **ruggengraat** plaatsen we wel een tussen-n.

Van belang is dat u deze regels voor de tussen -n niet zomaar toepast op afleidingen. Deze woorden krijgen namelijk geen tussen -n. Bekijk u maar het volgende rijtje woorden, alle afleidingen:

Download boeken op Bookboon.com

kosteloos, hopeloos, argeloos, afschuwelijk, gemeentelijk, genadeloos, klakkeloos en nog vele andere. En ja...óók **ideeëloos** (een veelgesmade spellingvorm, maar uit de regel voortvloeiend).

Neemt u het woordbeeld **gedachteloos** eens goed in u op: dit zien we vaak foutief geschreven.

En nu zijn er ook veel afleidingen die gewoon al een -n hebben aan het eind van het eerste woorddeel. Denkt u maar aan **eigendom, dronkenschap, eigenlijk, nalatenschap, meedogenloos, regenachtig**. Deze -n blijft staan in de samenstelling.

Bekijkt u nu het samenvattende schema over de hoofdzaken betreffende een tussen -n in samenstellingen en afleidingen:

De tussen-n bij samenstellingen en afleidingen

De hoofdregel:

- Als in een samenstelling het eerste deel altijd op een -n eindigt in het meervoud, dan krijgt dat deel een tussen-n: **bloemenmarkt, paardenbloem, eikenboom**.
- Maar als het eerste deel van een samenstelling op -e eindigt dan komt er geen tussen -n: **lindeboom, aktetas, secondewijzer**.

Deloitte.

Een voorproefje op je toekomst?
Ontdek je carrièremogelijkheden
op werkenbijdeloitte.nl/cocktail

Breng een bezoekje aan onze virtuele cocktailbar, waar je in een informele sfeer jouw carrièremogelijkheden bij Deloitte kunt ontdekken. Begin eerst hier: werkenbijdeloitte.nl/cocktail.

4.3 U mag zelf meedenken over de tussen -s in samenstellingen!

Gaat u eens na bij uzelf: zegt u gewoonlijk meldingsplicht of meldingplicht. Spellingsregeling of spellingregeling, reddingsboot of reddingboot. Zegt u onweersachtig of onweerachtig? Geluidsoverlast of geluidoverlast? De regel is: wat u hoort, schrijft u in deze gevallen ook. De regeling van de tussen-s is dus nogal vrijblijvend. Natuurlijk zegt uw taalgevoel dat u een -s uitspreekt in: **Stationsweg**. Dus (volgend de analogieregel) is het ook **Stationsstraat**. Maar bij woorden als **bewegingsleer**, en **houdingsleer** hebt u de vrijheid de -s weg te laten. Van groot belang is hier wel dat u consequent bent. In een tekst eerst '**bewegingsleer**' (met -s) schrijven en daarna in eenzelfde alinea '**houdingleer**' (zonder -s) is onjuist. Opgemerkt moet worden dat de meeste taalgebruikers kiezen voor een tussen-s na de uitgang -ing: **veredelingsbedrijf, ontledingsles, ontvreemdingskwestie**. Het is verstandig om ook hier bij twijfel vaak een woordenboek te raadplegen. En zelfs dan zult u zien dat niet alle woordenboeken, woordenlijsten en spellingcheckers hetzelfde adviseren. Er is nu eenmaal geen bindend voorschrift voor de tussen-s: u moet zich hier laten leiden door uw taalgevoel, uw taaleigen en heel consequent zijn in uw keuze. Als u deze drie punten in acht neemt, kan men niet zeggen dat dit een moeilijk hoofdstuk uit onze spelling is. Wel is het een van de weinige gebieden waarop u alle vrijheid heeft naar eigen inzicht te spellen.

4.4 Het probleem van de c en de k te lijf gegaan

Bij de lettertekens c en k doet zich de volgende moeilijkheid voor: ze staan vaak voor dezelfde klank. Een waterdichte regel voor wanneer we c en wanneer we k moeten gebruiken is er niet. Dus u zult een aantal woordbeelden goed in u moeten opnemen. Voor de oudere generatie onder ons speelt ook nog een rol dat de c/k-spelling in de loop der jaren steeds verschillend was geregeld.

Het beste kunt u eens aandachtig naar de volgende twintig woorden kijken en nadat u het woordbeeld goed in u hebt opgenomen is het misschien toch mogelijk enige regelgeving te ontdekken! Woorden met k

akkoord, akte, anekdote, elektriciteit, (ook: elektriciën, alle woorden met het element elektro en elektra) kopie (dus ook: fotokopie), koket, komedie, konvooi, kosmos, krokus, lokaliseren, oktober, sekte, traktaat.

Woorden met c

accolade, accu, actueel, blanco, carrosserie, catastrofe, complot, conclusie, consequent, context, corvee, decaan, locatie, molecuul, product, publicatie, record, viaduct, vocaal.

Zoals gezegd is er geen duidelijke regel te geven hier. Maar als u het woordbeeld goed in u opneemt kunt u misschien toch tot een bepaalde conclusie komen aangaande het gebruik van c en k. U kunt het beste het volgende onthouden over het c/k-gebruik:

- *Er is geen vaste regel voor te geven, neem het woordbeeld goed in u op.*
- *Woorden met k zijn meer vernederlandst dan de woorden met c.*

4.5 Accenttekens

We onderscheiden in onze spelling het accent aigu (komt vrij vaak voor) het accent grave (zeldzaam), het accent circonflexe (alleen in enkele Franse leenwoorden). Het deelteken of trema wordt niet als een accent beschouwd, het dient om een klank op de goede wijze te breken. Toch worden deze tekens hier onder één noemer behandeld.

4.5.1 De opticiens en de elektriciens werpen een barrière op

Ik kom terug op het uitgangspunt van het gelijkmatige rustig tekstbeeld. De leesbaarheid van een tekst wordt niet bevorderd door heel veel tekentjes als accenten en trema's. Daarom worden die tekens tot een minimum beperkt. Zulke accenten en trema's (of deeltekens) zijn net weerhaakjes die het tekstbeeld verstoren. Een enkele keer zijn ze onmisbaar.

We zetten alleen een trema of een accent als het echt niet anders kan.

Bekijkt u nu eens de volgende woorden:

poëzie, barrière, geüpdatet, geüniformeerde agenten, coördinatie, vacuüm, beïnvloeden, geïrriteerd, asteroïde.

Het zal zonder meer duidelijk zijn dat de trema's in deze woorden er wel moeten staan. Want er is sprake van een klinkerbotsing: de goede uitspraak van het woord eist een trema.

Bij de volgende woorden ligt het anders:

opticiens, elektriciens, lesbienne, lyceum, museum, dies (= dag) Inuit, (= Eskimo's).

Nu zult u zeggen: is hier dan geen klinkerbotsing? Dat is wel zo, maar deze woorden zijn zo vernederlandst (ze komen merendeels uit het Frans en het Latijn) dat we geen trema meer plaatsen.

Duidelijk zal zijn dat u ook hier bij twijfel een enkele keer een woord zal moeten opzoeken.

U ziet in veel eigennamen die trema ook niet meer: **Daniel**, (maar ook: **Daniël**), **Lucien**, **Henriette**, (maar ook: **Henriëtte**). Uiteraard heeft men bij het bedenken van een naam alle vrijheid om deze te spellen zoals men dit zelf wil. Er is nu een tendens om het trema in namen te beperken.

Aangaande namen zijn er twee kanttekeningen te maken:

- Iedereen kan, zoals gezegd een naam die hij wil geven aan een persoon, huisdier, instelling product of bedrijf natuurlijk schrijven zoals hij dat zelf wil. We noemen dit het donorprincipe.
- Denkt u bij het schrijven van persoonsnamen eraan dat het heel belangrijk is dat u de naam correct spelt. *Het is voor vrijwel iedereen onacceptabel zijn naam onjuist weergegeven te zien.*

4.5.2 Wanneer wel een accentteken plaatsen?

Als u het woord **enquête** eens uitspreekt hoort u dat daar een klank in voorkomt die on-Nederlands is. Een accentteken, in dit geval een accent circonflexe is hier noodzaak. Dit in onze spelling zeldzame teken plaatsen we ook in het woord **crêpe**. En in het woord **gêne** (en de afleiding **gênant**). Het accent aigu komt veel vaker voor. We vinden dit accent in Franse leenwoorden als **café**, **prostitué**, **logé**. Belangrijk is: de vrouwelijke vormen van **logé** en **prostitué** spellen we als: **logee**, **prostituee**, en de verkleinwoorden als **cafeetje**, **logeetje**. Het voorvoegsel **privé** krijgt ook een accent. Dat maakt tevens dat we in samenstellingen geen verbindingsstreepje of spatie plaatsen in zulke woorden: **privéterrein**, **caféuitbater**. Nog enkele woorden met een accent aigu zijn: **attaché** (attachee), **employé** (employee), **protégé** (protegee). Ook: **procédé**.

Beginner of belofte?

PGGM
PGGM is de pensioenuitvoeringsorganisatie zonder winst-oogmerk voor vijf pensioenfondsen en beheert meer dan 100 miljard euro voor ruim 2,3 miljoen deelnemers. Daarnaast zijn we de inkomensverzorger voor onze leden. We bieden medewerkers uitgebreide opleidingsmogelijkheden, waaronder een traineetraject, een hoogwaardig pakket aan arbeidsvoorzieningen en de kans om flexibel te werken dankzij de invoering van het Nieuwe Werken.

 PGGM Weet wat je waard bent.

Kies voor PGGM, kies voor jezelf
Kijk jij nu al uit naar een mooie loopbaan als econoom, bedrijfskundige of ICT-er in de financiële dienstverlening? Met alle kansen om je verder te ontwikkelen in een prettige, dynamische werkomgeving? Dan zul je je bij PGGM als een vis in het water voelen! Bij ons doe je werk dat er toe doet. www.pggm.nl/werkenbij.

www.pggm.nl/werkenbij

Merkt u op dat op de eerste e van bijvoorbeeld **procedé** en **protegé** geen accent meer voorkomt? Dat is ook niet nodig: in onze taal kan een open e alleen maar als een lange e worden uitgesproken. Maar een e aan het einde van een woord is in het Nederlands immers steeds onbeklemtoond, denk u aan de woorden **laatste**, **einde**, **aarde**. Wanneer men dus wil dat die e uitgesproken wordt als een lange klank zoals in **café** moet, dan pas is een accentteken onontbeerlijk. Daarom ook zetten we geen accentteken in de woorden **etalage** en **etage**. Ook hier spreekt het vanzelf dat de e in de eerste open lettergreep als lange klank wordt uitgesproken.

Ten slotte hebben we nog het ook heel zeldzaam voorkomende **accent grave**.

We komen dat accent tegen in het werkwoord **blèren** (hij **blèrde**, hij heeft **geblèrd**). Ook in: **scène**, **blèten** (= blaten of huilen), (**blètte**, **geblèt**) en in **bèta**, **hè? première** en het al genoemde **barrière**.

Een waarschuwing voor de spellingchecker is hier wel op haar plaats: hoe knap de nieuwste versie van een spellingcorrector ook is, bij de woorden met accenten gaat het heel vaak mis en kunt u allerminst vertrouwen op uw spellingchecker.

4.5.3 Men doet een dringend appel op u ...kunt u dit nog volgen?

Het uitgangspunt van de gelijkmatige spelling (dus met vermijding van overbodige accenten, trema's, hoofdletters) komt wel heel sterk tot uiting in het gegeven dat in de uitdrukking '**een appel doen op** iemands verantwoordelijkheidsgevoel' er geen accent op **appel** komt. Geeft dit dan geen misverstanden? Nee, want uit het zinsverband zal altijd blijken of er **appel** (= dringend beroep) of **appel** (= vrucht) wordt bedoeld. Nog enkele woorden waarin ooit een accent voorkwam maar nu niet meer zijn: **debacle**, **controle**, **depot**, **diner** (verkleinwoord: **dinertje**), **ragout**.

4.5.4 Als u écht een woord wilt benadrukken

Het komt voor dat we een woord willen benadrukken en dat kan goed met behulp van een accent. Maar hiervoor mag men uitsluitend het accent aigu gebruiken. Dus niet: schiet eens **òp**! Maar: schiet eens **óp**! Voorbeelden: **Dáár** gebeurde het ongeluk. Ik heb **áltijd** al gezegd dat je hem niet kon vertrouwen. Hoed u voor overdrijving, zulke accenttekens zouden heel spaarzaam moeten worden toegepast. U bereikt veel meer effect als u een emotie overbrengt (nog beter: oproept) bij een lezer door uw woordkeus dan door middel van accentjes op woorden.

Ik vind dat met dit onderwerp wel enigszins verwant is de spelling **éen** als u duidelijk wil maken dat er geen lidwoord maar een telwoord wordt bedoeld. Voorbeeld: Ik heb hem **éen** keer gezien. Ook hier is een heel spaarzaam gebruik van deze tekens voorschrift. Schrijft u bijvoorbeeld: Ik heb hem maar een keer gezien, dan blijkt uit de woordkeus wel dat u hier iets eenmaligs bedoelt en u hier niet een lidwoord op het oog heeft.

Zoek het even op!

Soms is het heel raadzaam om een woord op te zoeken.

- Dit kan in een woordenboek of taalgids.
- Van enig belang is dat u dan een recente uitgave heeft met de spelling van na oktober 2005.
- Hieronder volgt een tip om snel te zien of een woordenboek of taalboek up-to-date is.

Zoekt u de volgende twee woorden eens op in het woordenboek dat u wilt gebruiken:

procédé
paddenstoel

Als u aantreft:

*procédé en *paddestoel
dan heeft u te maken met een
verouderd boek.

Maar de weergave

procédé en **paddenstoel**
is een signaal dat uw informatiebron
'bij de tijd' is!

4.6 Hoofdletters of kleine letters

Bij de keuze wel of geen hoofdletter moet u weer centraal stellen de vraag: is hier een hoofdletter gerechtvaardigd? Als u twijfelt, zou u het beste een kleine letter kunnen plaatsen. Maar nog beter is het natuurlijk een paar regels te kennen voor het hoofdlettergebruik. Deze regels zijn niet moeilijk. Wel zult u merken dat er sinds uw schooltijd (als dat tenminste een paar jaartjes geleden is) een en ander aan die regels voor hoofdlettergebruik is veranderd.

4.6.1 Kleine letter als regel zien en hoofdletter als uitzondering

De tijd dat we door het gebruik van hoofdletters een gevoel van eerbied, van opzien tegen een persoon uitdrukken ligt achter ons! We schrijven **u**, de **heer**, **mevrouw**, de **koningin**, de **burgemeester**, de **directeur** met een kleine letter. In een aanhef van een brief of in een officieel bericht dient men wel een hoofdletter toe te passen als het om een hooggeplaatst persoon gaat. (**Geachte Commissaris, Aan B en W van Utrecht, Aan Hare Majesteit Koningin Beatrix, Aan de Minister-president**).

Maar als woord in een zin kiezen we vrijwel steeds voor een kleine letter in aanduidingen van hooggeplaatste personen: **minister**, **staatssecretaris**, **voorzitter**, **directeur**, ook: **gemeente**, **parlement**, **prins** en **prinses**.

Aanduidingen als **drs.**, **dr.**, **mr.**, **professor**, krijgen een kleine letter. (Denkt u wel aan de punt achter de eerste drie titelaanduidingen?). Prent u zich ook de woordbeelden met kleine letter als **internet**, **hiv**, **aids**, **cd**, **christen**, **moslim**, **euro**, **e-mail** goed in.

Van enig belang is te weten dat een aanduiding van een geloofsovertuiging een kleine letter krijgt: **jood**, **moslim**, **christen**, **boeddhist**, **mormoon**, **rooms-katholiek**, **protestants**, **zevendedagsadventist**.

Vergelijkt u eens het woord **jood** (iemand met een joodse geloofsovertuiging) met het woord **Jood** (een persoon die behoort tot het **Joodse** volk).

Zoals u weet, schrijven we namen van dagen en maanden met een kleine letter: **maandag**, **dinsdag**, **woensdag**, **donderdag**, **vrijdag**, **zaterdag**, **zondag**, **januari**, **februari**, **maart**, **april**, **mei**, **juni**, **juli**, **augustus**, **september**, **oktober**, **november**, **december**. Ook **lente**, **zomer**, **herfst**, **winter**, **voor- en najaar** krijgen een kleine letter evenals de woorden **seizoen**, **decennium**, **eeuw**, **millennium**.

Men ziet het vaak anders, maar toch moeten de namen **aarde**, **zon** en **maan** met een kleine letter. De andere hemellichamen hebben echter een hoofdletter: **Mercurius**, **Venus**, **Mars**, **Jupiter**, **Saturnus**, **Uranus**, **Neptunus**, **Pluto**. Ook: **Grote Beer**, **de Plejaden** of **Zevengesternte**, **Betelgeuze**, **de Poolster**.

Verder zult u ook wel vertrouwd zijn met de kleine letters van de windrichtingen: **noord**, **oost**, **zuid**, **west**. Alleen als we een politieke kleur geven aan een dergelijk woord (bijvoorbeeld een woordgebruik uit de tijd van de Koude Oorlog: **het vrije Westen**) dan gebruiken we een hoofdletter.

**BEREIK
DE ABSOLUTE TOP!**
*Combineer in een uniek
management traineeship
werkervaring met jouw
persoonlijke ontwikkeling.*

Maar waar begin je? En welke richting wil je op? Wat kun je goed en wat zijn je minder sterke kanten? Bij welke organisatie pas je het beste? Stuk voor stuk lastige vragen, waar je studie je niet op heeft voorbereid. ORMIT, de specialist in het ontwikkelen van management, biedt je dé mogelijkheid om juist deze vragen te beantwoorden. Immers de weg naar de top begint bij het maken van de juiste keuzes. Bij ORMIT is jouw ontwikkeling onze core business.

WWW.ORMIT.NL
@ORMIT
www.facebook.com/ormitnederland

ORMIT
Enjoy talent

Enige aandacht verdient het gegeven dat we stromingen en tijdperken met een kleine letter schrijven: **de oudheid, de middeleeuwen, de renaissance, barok, rococo, de verlichting, de biedermeierperiode, de romantiek, het rationalisme.** Ook: **jugendstil, modernisme, postmodernisme.** Maar als het om een historische gebeurtenis gaat dan schrijven we een hoofdletter: de **Kristallnacht, de Tweede Wereldoorlog.**

De spellingvoorschriften maken een onderscheid tussen feest- en gedenkdagen (die zoals u verderop zult zien met een hoofdletter geschreven dienen te worden) en perioden. Zo is het bijvoorbeeld **Suikerfeest** (zie punt 4.6.2), maar **ramadan, Aswoensdag, maar veertigdagentijd.** Dus een gedenkdag (of feestdag) krijgt een hoofdletter, een (gedenk- of feest)periode een kleine letter.

Let u ook eens op woorden die we aan het Duits hebben ontleend: **umwelt, de bühne.** Zulke zelfstandige naamwoorden krijgen in het Duits een hoofdletter, maar de Nederlandse ontleningen schrijven we **met een kleine letter.**

Dit laatste onderstreept nog eens de tendens naar het gelijkmatige woordbeeld die in onze spellingregelgeving valt te signaleren!

Als laatste moet genoemd worden zinnen die beginnen met een woord met een apostrof:

's Nachts ging het hard regenen.

'k Ging laat naar huis.

't Was een spannende tijd voor ons.

's Maandags is het marktdag in Cadzand.

In zulke constructies is steeds de eerste letter na de apostrof klein, de volgende letter krijgt een hoofdletter.

Er is nóg een geval waarin een zin begint met een kleine letter. Namelijk als het eerste woord van de zin een cijfer of een symbool is. Voorbeeld:

80% **van** de kandidaten is geslaagd voor het toelatingsexamen.

Zie voor een verdere toelichting op deze regel punt 4.6.2

Wanneer een kleine letter gebruiken

1. Kleine letter is meer regel dan uitzondering!
2. Aanduidingen als **drs., dr., prof, mr., de koningin,** een **minister** met kleine letter.
3. Beleefdheidsvormen als **u, uw, heer, mevrouw** ook met kleine letter.
4. Ook met kleine beginletter schrijven we een aanduiding van een religie: **rooms-katholiek, protestants, moslim, islam, joods, boeddhist.**
5. Tijdsaanduidingen als weekdagen, **maanden, seizoenen, decennium, eeuw, millennium** krijgen kleine letter.
6. Ook is dit zo bij historische perioden: **middeleeuwen, renaissance.**
7. Afleidingen van feestdagen: **kerst, kerstdagen, kerstavond, kerstdiner,** (maar: **Kerstmis**). *Dit is een regel die veel attentie vraagt!*
8. Perioden in het jaar als **ramadan, veertigdagentijd** krijgen een kleine letter.
9. Als een zin **begint met een cijfer of een symbool** dan is het eerste woord daarna met kleine letter:
 - **30 kinderen** gingen mee op schoolreis.
 - **x is** een symbool dat een onbekende grootte aangeeft.
10. Als een zin aanvangt met een woord als **'s Avonds. 's Ochtends. 'k Was** gisteren hier, dan is pas de tweede letter een hoofdletter.

4.6.2 Wanneer plaatsen we wél een hoofdletter?

Allereerst: aan het begin van een zin zetten we een hoofdletter. Deze regel wijst zichzelf. Ook een zin in een citaat krijgt dus een hoofdletter. Voorbeelden: **Er was eens** een oude koning. **Op een dag** zei hij tegen zijn zoons: “**Ik** ben oud en ik voel mijn einde naderen.”

Op de regel is één uitzondering, namelijk als een zin met een symbool of met een cijferteken begint.

Bekijkt u de twee voorbeelden daarvan hieronder eens goed:

@ is een teken dat in het Nederlands apenstaart, in het Zweeds olifantenslurf en in het Noors varkensstaart wordt genoemd.

68 mensen namen de moeite om de vergadering bij te wonen.

Misschien vindt u dit spellingbeeld geen fraai gezicht! U zou kunnen overwegen om een dergelijke zin te veranderen in:

Het teken @ staat in het Nederlands voor apenstaart, in het Zweeds voor olifantenslurf en in het Noors voor varkensstaart

Er namen 68 mensen de moeite om de vergadering bij te wonen.

Of:

Achtezestig mensen namen de moeite om de vergadering bij te wonen.

Ook binnen voorgeschreven spellingregels kunt u kiezen voor een stijlvolle oplossing in uw teksten.

Feestdagen krijgen een hoofdletter.

Enkele voorbeelden daarvan volgen hieronder: **Nieuwjaar** (maar: **nieuwjaarsdag**, zie hieronder een uitleg), **Driekoningen**, **Valentijnsdag**, **Witte Donderdag** (merk op dat **Donderdag** hier, anders dan gewoonlijk ook een hoofdletter krijgt), **Goede Vrijdag**, **Pasen**, (maar: **eerste en tweede paasdag**) **Koninginnedag**, **Bevrijdingsdag**, **Pinksteren** (maar: **eerste en tweede pinksterdag**), **Hemelvaartdag**, (en **Hemelvaart**), **Moederdag**, **Vaderdag**, **Suikerfeest**, **Chanoeka**, **Loofhuttenfeest**, **Werelddierendag**, ook: **Boekenweek**, **Kerstmis** (maar: **eerste en tweede kerstdag**, **de kerst**, **kerstavond**, **kerstfeest**). Ook geen hoofdletter in **oudejaarsdag**, **oudejaarsavond**, **oudjaar**).

We've added lots of colors to the sky

Are you ready to add color to your life?

One out of every three aircraft is painted with our coatings. They can withstand sudden temperature variations from minus 60 to plus 40 degrees centigrade. They also weigh less. These technological advantages have made us a world leader in aerospace coatings. Coatings is just one of the many activities of AkzoNobel, an international and multicultural company with leading positions in paints, coatings and specialty chemicals.

Want to know more? www.akzonobel.nl

Een paar vragen kunnen hier rijzen: waarom gebruiken we nu wel de spelling **kerstfeest**, **kerstdag**, **de kerst**, dus hier een kleine letter? En: **de paasdagen**, **pinkerdagen**, **het chanoekafeest**. Toch is dit een correcte spelling. Deze woorden krijgen een kleine letter omdat dit afleidingen zijn van de woorden die feestdagen aanduiden. We schrijven **Chanoeka** met een hoofdletter, maar **chanoekafeest**, **chanoekalamp** en **chanoeka-ijzer** met kleine letter. Wel weer krijgen de woorden **Loofhuttenfeest** en **Lichtfeest** een hoofdletter omdat dit nu eenmaal de officiële benamingen zijn van deze feesten.

Aanduidingen van het Opperwezen schrijven we met hoofdletter: **God**, **Allah**, **de Heiland**, **de Heer Jahweh**, **Jehova**, **Onze-Lieve-Heer**, **Deus**. Ook als met het woord schepper **God** wordt aangeduid spelt u **Schepper**. In religieuze teksten is het vaak de gewoonte om ook verwijzwoorden naar een godheid met een hoofdletter te schrijven, **God**, **Zijn besluiten**. In de voorgaande zin kunt u trouwens opmerken dat een afleiding als **godheid** niet met hoofdletter wordt geschreven, evenmin als: **afgod**.

Hoewel we in het algemeen kunnen zeggen dat het hoofdlettergebruik in onze huidige spelling sterk is teruggedrongen, worden hoofdletters in woorden die verband houden met een religie ruim toegepast. Dit kunt u zien in de volgende woorden.

Aanduidingen van heilige teksten krijgen een hoofdletter.

Bijbel, Koran, Thora, Talmoad, Veda, Hadith.

Delen van de **Bijbel** krijgen een hoofdletter: **het Oude Testament**, **Nieuwe Testament**, **Genesis**, **Exodus**, **het evangelie van Marcus**, **Openbaringen**. Ook: **Apocalyps**. Van belang is te weten dat de afleidingen van bovengenoemde woorden eveneens een hoofdletter krijgen: **Bijbelkennis**, **Bijbelvertaling**, **Korandeskundige**, **Koranvertaling**, **Thoraschool**.

Maar we passen geen hoofdletter toe als die aanduiding tot soortnaam is geworden: Ik kreeg van mijn tante een **bijbeltje** met een zilveren slotje. Zoals hierboven al is aangegeven worden aanduidingen van religies met kleine letters geschreven, hier wordt nogmaals gewezen op woorden als: **rooms-katholiek**, **protestants**, **doopsgezind**, **boeddhisme**, **boeddhist**.

Namen van personen, dieren en instellingen. Vanzelfsprekend schrijven we namen met een hoofdletter. Enige aandacht zou u kunnen schenken aan namen met voorvoegsels als **Van der Meer**, **De Waal**. Bij gebruik van een voornaam of initiaal spelt u: **de heer A. van der Meer**, **mw. B. de Waal**. Bij weglating van initialen of voornamen spelt u: **de heer Van der Meer**, **mw. De Waal**. (In Belgische namen kan hiervan worden afgeweken. Opmerkelijk is ook dat in Vlaamse catalogi van bijvoorbeeld bibliotheekboeken namen met het tussenvoegsel **van** vaak onder de letter **v** zijn gerangschikt).

In verband met het onderwerp namen is het van belang om op te merken dat u nimmer een spelfout in een persoonsnaam zou moeten maken. Controleert u vooral goed of iemand bijvoorbeeld **Van de Berg, Van der Berg, Van den Bergh of Van Bergen** heet! Zelf zult u ooit wel eens ervaren hebben dat men uw naam verkeerd schreef of uitsprak – dan weet u dat dit grote irritatie kan oproepen.

Namen van instellingen zullen zich in het algemeen gedragen als eigennamen. Toch komt het voor dat de naamgever zich hier wat eigenzinnig gedraagt. Zo schrijft uitgever **Van Dale** op de rug van zijn woordenboeken: **van** Dale, waar we toch een hoofdletter V zouden verwachten. Het dagblad **de Volkskrant** spelt eveneens een kleine letter als eerste letter van de naam. Het blad **Het Financieele Dagblad** handhaaft in zijn naam een oude spellingvorm: we zouden nu schrijven: ‘**Financiële**’. Vooral in het hoofdlettergebruik wijken veel bedrijfsnamen af van wat men zou verwachten. Opgemerkt moet worden dat hier niets tegen is: het zogenaamde donorprincipe is hier het uitgangspunt van deze bedrijven, dit houdt in dat iedereen zijn eigen naam of de naam van zijn bedrijf mag spellen op de wijze die hij zelf wil. Denkt u hierbij ook aan het oude **Van Nelle’s koffie** (waar men **Van Nelles koffie** verwacht).

Dit donorprincipe mag uitsluitend worden toegepast op door uzelf aan personen, dieren, bedrijven en instellingen toegekende namen. U mag natuurlijk nooit maar raak spellen...als u tenminste de gebruikelijke spellingregels voor de schriftelijke communicatie in acht wil nemen.

Nu is er een belangrijke beperking in het hoofdlettergebruik van eigennamen. En dat betreft het geval *als een naam geworden is tot een soortnaam*. Voorbeeld: een **edisonfitting** (een lamphouder die uitgevonden is door Thomas Alva Edison, 1847–1931). Hier zijn natuurlijk talloze voorbeelden van te vinden: een **macadamweg** (naar de eigennaam Mc Adam), **pasteuriseren**, (Naar Louis Pasteur), **brailleschrift** (naar Louis Braille). Ook: een **mecenas**, beschermer van kunst en wetenschap (naar de Romein Gaius Clinius Maecenas, adviseur van keizer Augustus, 70-8 v. C.)

Zulke woorden die gevormd zijn naar een eigennaam noemt men eponiemen. We schrijven eponiemen met een kleine letter, terwijl een persoonsnaam een hoofdletter krijgt. Een vuistregel is: als men het lidwoord een kan plaatsen voor zo’n woord, dan zet men geen hoofdletter: **een tantebetjestijl**, **een melkertbaan** (naar de politicus Melkert). Maar als het om kunstwerken gaat die we aanduiden door de naam van de maker te noemen dan blijft de hoofdletter staan: **een echte Rembrandt**, **een Shakespearedrama**, **een complete Vondeleditie**, er is een verloren gewaande **Van Gogh** gevonden.

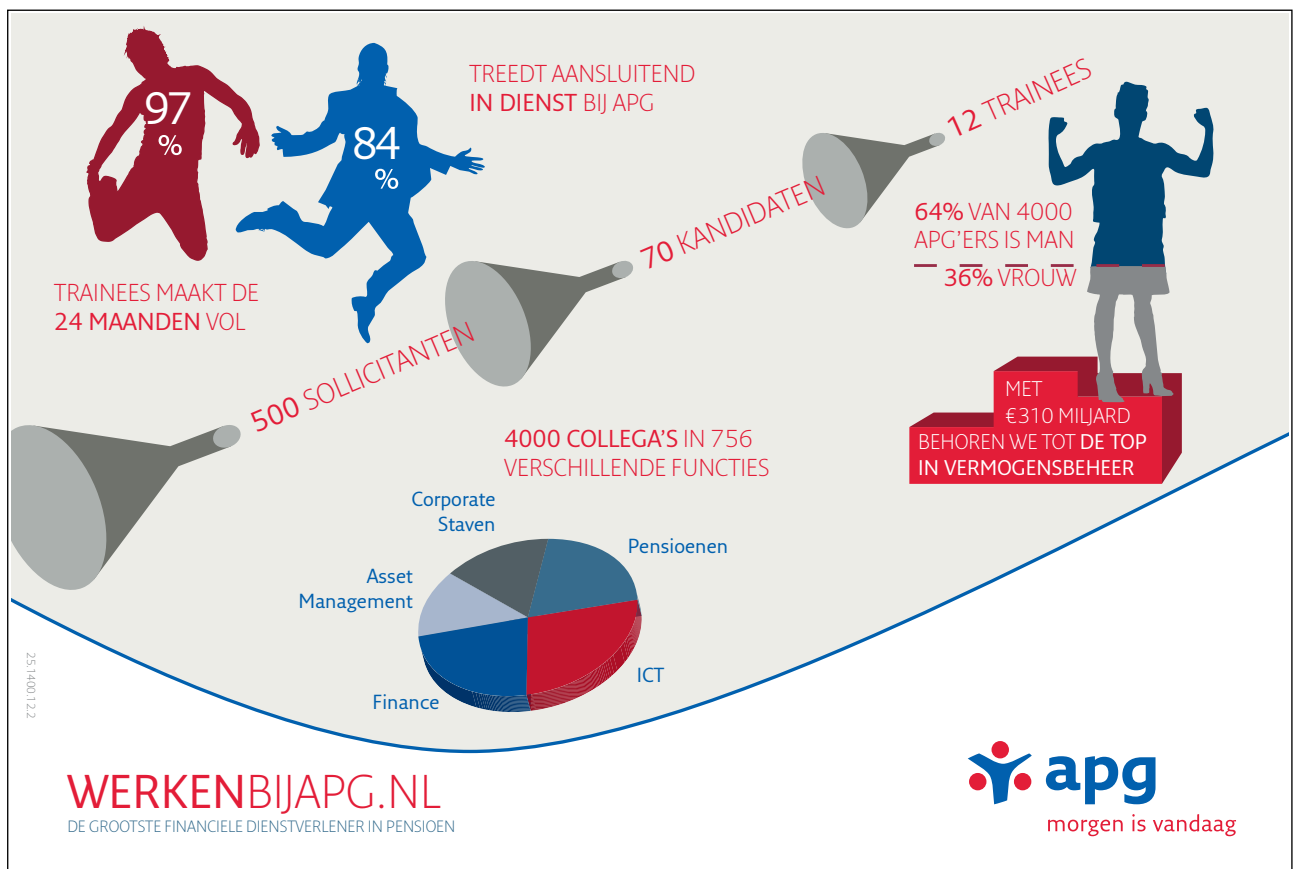
Vooraf in een kwestie als deze geldt: zoek bij twijfel een dergelijk woord even op.

4.6.3 Geografische namen

Namen van landen, bergen, zeeën, rivieren, kortom alle aardrijkskundige namen krijgen een hoofdletter.

Dit lijkt een erg eenvoudige aanwijzing. Maar soms doemen er vragen op. Op school leerde u misschien nog vrij ingewikkelde regels betreffende het verschil tussen bijvoeglijk en zelfstandig gebruik. Gelukkig is dit nu vereenvoudigd: we schrijven **Noord-Holland** en **Noord-Hollandse**. Deze twee woorden kunnen als voorbeeld dienen voor talloze van zulke samenstellingen. Iets ingewikkelder ligt het bij bijvoorbeeld **Noord-Oost-Friesland**. Hier zou ook de spelling **Noord-Oostfriesland** toegepast kunnen worden. Ziet u het betekenisverschil? Het zal u verder niet zijn ontgaan dat in kranten en weekbladen sinds enkele jaren de plaats **Peking** wordt gespeld als **Beijing**. Het voert te ver om alle mogelijkheden van de spelling van geografische namen hier aan te stippen – er bestaan lijsten waarop deze namen volgens de laatste afspraken hierover correct worden weergegeven. Deze zijn onder meer op internet te vinden, bijvoorbeeld via de site www.taalunieversum.nl.

Net zoals we bij persoonsnamen al zagen, zijn er ook aardrijkskundige namen die soortnamen zijn geworden. Men schrijft die met een kleine letter. Een voorbeeld is het werkwoord **balkaniseren**. Ook bestaat de term **finlandisering**. Bekend is het woord **bikini** (van het eiland **Bikini** afgeleid). Minder bekend is dat het woord **krent** komt van de naam **Corinthe**. Soortnamen die zijn afgeleid van geografische namen noemen we geoniemen.

Zoals boven al is aangegeven schrijven we de namen van hemellichamen met een hoofdletter. Enkele voorbeelden: **Mercurius, Venus, Mars, Jupiter, Saturnus, Uranus, Neptunus, Pluto**. Ook: **Grote Beer, de Plejaden of Zevengesternte, Betelgeuze, de Poolster**. Uitzondering zijn de drie namen **aarde, zon en maan**.

4.6.4 Benamingen van talen

Een aanduiding van een taal of dialect krijgt een hoofdletter: **Frans, Duits, Engels**.

Esperanto, Thai, Reto-Romaans. Dat geldt ook voor dode talen als **Gotisch, Latijn, Sanskriet**.

Wanneer het nu een samenstelling betreft met een woorddeel als oud (dus geen geografisch woord) dan schrijft men één hoofdletter: **Oudnederlands, Oudduits, Hoogduits, Middelnederlands, Standaardnederlands**. Het woord **neerlandicus** heeft geen hoofdletter, evenmin als: **een latinist**.

In werkwoorden als **vernederlandsen, verfransen, veramerikaniseren** komt geen hoofdletter voor.

4.6.5 Aanduidingen van volkeren

Woorden waarmee we volken aangeven: **Nederlander**, ook: **Nederlandse, Amerikaans, Eskimo, Fries** krijgen een hoofdletter. Maar: **zigeuner** en **indiaan** hebben een kleine letter omdat dit geen nationaliteiten zijn.

Wanneer een hoofdletter gebruiken

1. Aan het begin van een zin.
2. In woorden die een feestdag aangeven: **Koninginnedag, Bevrijdingsdag**, ook: **Pasen, Pinksteren, Hemelvaartsdag**.
3. Namen waarmee we het **Opperwezen** aanduiden: **God, Allah, de Schepper**. Ook: **Zijn Naam, Zijn Zoon** (in relatie met God).
4. Aanduidingen van heilige teksten: **Bijbel, Koran, Talmoe, Hadith, Veda**.
5. In namen van mensen, dieren en bedrijven.
6. In aardrijkskundige namen.
7. Namen van planeten, sterren, sterrenbeelden: **Saturnus, Mars, Tweelingen, Grote Beer, de Poolster, Betelgeuze**. Maar: **aarde, zon, maan**.
8. Benamingen van talen: **Nederlands, Twents, Hoogduits, Thai**.
9. Aanduidingen van volken: **Eskimo's, Irakezen, Joden, Joods**. Let op: **indianen, zigeuners** (geen nationaliteiten).

5 Niet onbelangrijk: leestekens

Alle talen en dialecten over de hele wereld bestaan uit zinnen. Zinnen vormen als het ware de ademhaling in een geschreven tekst. Leestekens, vooral punten, puntkomma's en komma's markeren die ademhaling. Sommige mensen vinden het van belang om zeer lange zinnen te schrijven in hun teksten, met uiteraard veel leestekens. Maar ik zou u willen aanraden nooit een zin langer dan dertig woorden aan het papier toe te vertrouwen en zelfs dat is al vrij lang. Het beste is om lange zinnen af te wisselen met enkele kortere.

Een algemeen schrijfadvice kunt u afleiden uit de volgende constatering:

Het is gemakkelijk om moeilijke teksten te schrijven, maar het is moeilijk om gemakkelijke teksten te schrijven. Met 'gemakkelijke teksten' bedoel ik hier goede, zeer leesbare teksten. U moet het zoeken in de eenvoud, in helderheid en daar hoort ook een spaarzaam gebruik van leestekens bij.

5.1 De punt en de puntkomma

Een punt markeert het zinseinde, tenminste als de zin meedelend is. Als we een zin tussen haakjes zetten dan komt het haakje sluiten na de punt.

Voorbeeld: **(Vergeet niet een postzegel te plakken.)**

Als ik een deel van een zin tussen haakjes zet, dan komt de punt na het laatste haakje:

Ik zei tegen hem dat hij niet moest vergeten de brief te posten, (hij is namelijk nogal vergeetachtig van aard).

Nu kan een zin wel eens eindigen met een afkorting: **We bespraken gisteren kwesties over huiswerk maken, zakgeld, uitgaan, laat thuiskomen enz.** In dat geval komt er achter een dergelijke afkorting niet nog een punt.

Verder gebruiken we een punt om duizendtallen aan te geven: **50.000.**

Over het gebruik van de punt in afkortingen zie 5.5 hieronder.

De waarde van een puntkomma ligt heel dicht bij die van een punt: men kan stellen dat een puntkomma wordt gezet als je twee zinnen schrijft die toch nauw met elkaar te maken hebben. Dus een puntkomma is sterker afsluitend dan een komma maar minder absoluut dan een punt. Voorbeeldzin:

Hij kwam voor de zoveelste keer niet op tijd; ach, het maakt niet zoveel uit want hij gaat ons toch verlaten.

Nog een functie die punten kunnen hebben. Bekijk u de volgende zinnen eens:

Het was twee uur's nachts. Ik was alleen thuis. Plotseling schrok ik op: ik hoorde beneden duidelijk voetstappen in de gang...

Het gaat hier om het slot van de zin – door de puntjes wordt een beklemmende stilte gesuggereerd. Maar door het plaatsen van zulke puntjes kan men ook aangeven dat een zin niet wordt afgemaakt.

Bijvoorbeeld: Hij stamelde: 'Zoek in mijn tas daar, **daar zit...**' Toen zweeg hij en scheen hij het bewustzijn te verliezen.

Van belang is dat u zich in zulke gevallen beperkt tot het plaatsen van *drie* punten. Daarachter komt dus geen punt die het einde van de zin aangeeft.

5.2 Een komma kan de betekenis van een zin doen veranderen!

Een komma kan erg belangrijk zijn. We hebben al vastgesteld dat u bij voorkeur niet teveel komma's moet plaatsen. Maar de komma's die er staan kunnen belangrijk zijn. Er bestaat een zegswijze dat er oorlogen zijn uitgebroken door een verkeerd gezette komma! Dit is waarschijnlijk overdreven, maar dat een komma betekenisverschil kan opleveren blijkt uit de volgende twee zinnen:

© 2011 KPMG N.V., alle rechten voorbehouden.

WWW.GAAAN.NU

Scriptietip # 2:

**EERST GRAVEN,
DAN SCHRIJVEN**

“Niets werkt zo frustrerend als het onderbreken van schrijfwerk voor extra onderzoek.”

Kijk voor meer tips op facebook.com/kpmgscriptiecoach.
Of beter nog: schrijf je scriptie bij KPMG.

KPMG
cutting through complexity

Zin A **De jongens, die** om twaalf uur 's avonds pas binnen waren, werden door de kampleider de volgende ochtend op het matje geroepen.

Zin B **De jongens die** om twaalf uur 's avonds pas binnen waren, werden door de kampleider de volgende ochtend op het matje geroepen.

Ziet u een betekenisverschil?

In het eerste geval, zin A, gaat het om **alle jongens**, laten we aannemen een groep van vijftien.

In zin B gaat het om **een beperkt aantal jongens**, niet alle jongens, maar alleen die jongens die pas om twaalf uur 's avonds binnen waren. Dat zullen er wel minder zijn geweest, misschien maar drie.

In zin A **geeft de komma een uitbreidende betekenis** aan de tweede zinshelft.

In zin B **geeft het ontbreken van de komma een beperking aan** van wat er verder wordt vermeld.

Hier geeft het al of niet zetten van de komma dus een betekenisverschil.

Een belangrijke algemene regel is: *plaats altijd een komma tussen twee vervoegde werkwoorden* (dus twee persoonsvormen.) U ziet dit ook toegepast in de zinnen A en B hierboven – er staat een komma tussen waren en werden.

De komma tussen twee persoonsvormen dient u altijd te plaatsen, dit is noodzaak voor een goede leesbaarheid van uw tekst.

Maar de overige komma's zult u het beste kunnen zetten waar u een pauze in het voorlezen hebt gedacht.

Een advies is: plaats niet teveel komma's.

Een pauze in een zin maakt u bijvoorbeeld rond een bijstelling: **Het Van Heekplein te Enschede, een pas voltooid innovatieproject, bruiste afgelopen weekend letterlijk van activiteiten.**

De bijstelling in deze zin is: *een pas voltooid innovatieproject.*

Een bijstelling moet altijd beginnen en eindigen met een komma.

Er is één bijzonder geval waar na een komma toch een hoofdletter komt. Misschien raadt u het: de aanhef van een brief eindigt met een komma, terwijl de openingszin van de brief toch met een hoofdletter begint. Een voorbeeld hiervan volgt hieronder:

Geachte heer Van der Meer,
Enkele dagen geleden heb ik u gebeld over ...

Over de briefvorm kan verder opgemerkt worden in verband met de interpunctie dat in de dagtekening steeds een komma voorkomt. Er komt geen punt in voor. Ook adresseringen zijn zonder punt.

Een voorbeeld van een dagtekening op een brief:

Amsterdam, 29 juni 2007

Gewoonlijk worden boektitels, zeker zoals ze op boekomslagen staan zonder punten weergegeven.

5.3 De dubbelepunt.

Bekijkt u de volgende drie zinnen eens:

- A. De voorzitter vroeg: **'Heeft iemand nog opmerkingen over de uitgereikte notulen van de vorige vergadering?'**
- B. Vier heel belangrijke onderwerpen van de agenda zijn: **de nieuwbouw, het ziekteverzuim, de gestegen uitgaven en het rookverbod.**
- C. De uitgang -lo in plaatsnamen als Hengelo en Almelo heeft als grondbetekenis: **bos.**

Een toelichting hierop: bij A is er sprake van de directe rede, er wordt iemand geciteerd. Bij B is er een opsomming. Bij C kondigt de dubbelepunt een uitleg aan, hier een woordverklaring.

5.4 Het uitroepteken en het vraagteken.

Over het uitroepteken zou ik alleen willen zeggen: gebruik dit teken *spaarzaam* in uw tekst. Als u een emotie (uitroep, verbazing, verontwaardiging) wilt uiten in uw tekst, dan kunt u die beter door uw woordkeus en zinsbouw uiten dan door een teveel aan uitroeptekens.

Aangaande het gebruik van het vraagteken valt een belangrijke opmerking te maken. Een vraagteken zetten we alleen in zinnen **die in de directe rede staan**:

Hij vroeg meer dan eens: **'Vertrouw je de weerssituatie wel?'**

Als een zin in **de indirecte rede** staat dan plaatsen we geen vraagteken:

Hij vroeg meer dan eens **of ik de weerssituatie wel vertrouwde.**

5.5 Aanhalingstekens

Allereerst denken we hierbij aan een citaat, dus wanneer de directe rede wordt gebruikt

Voorbeeld: **Hij zei: “Ik kan vanavond niet komen.”**

Twee kanttekeningen hierbij:

1. U kunt het beste voor een citaat dubbele aanhalingstekens gebruiken. Dan kunt u enkele tekens kiezen voor een citaat in een citaat. Voorbeeld: **De docent zei: “Mijn uitgangspunt is altijd geweest: ‘Wie nooit fouten maakt, maakt meestal niets’ en zo zou ik ook willen dat men mijn werk beoordeelt.”** Een zekere vrijheid heeft men hier wel.
2. Een punt (evenals een uitroepteken of vraagteken) in een geciteerde zin valt gewoonlijk binnen de aanhalingstekens. Maar het kan ook anders zijn. Voorbeeld: **Hij vroeg nota bene nadat hij drie machines had beschadigd door verkeerd gebruik: “Zou ik loonsverhoging kunnen krijgen?”!** Deze constructie zal niet erg vaak voorkomen. Wat verder een gebruiksmogelijkheid van het uitroepteken is om dit teken *midden in een zin* te plaatsen. Voorbeeld: **Morgen doet mijn neef voor de achtste (!) keer rijexamen.**

DE NATIONALE CARRIERE BEURS

Ontmoet ons op stand
53

15 en 16 maart 2013
Amsterdam RAI

WWW.CARRIEREBEURS.NL

**JE VINDT APPS PASSÉ?
VERTEL**

Kom in gesprek op werkenbijabnamro.nl

Eigenzinnige meningen. Nieuwe ideeën. We zijn benieuwd wat jij kunt toevoegen als starter of trainee bij ABN AMRO. Laten we kennismaken.

DE BANK ANNO NU **ABN AMRO**

Het onderbroken citaat krijgt niet opnieuw een hoofdletter. Voorbeeld: **De student zei: “Ik ben” en hier zuchtte hij eens diep, “al een week niet voor drie uur ‘s nachts naar bed gegaan”.** Let u hier ook op de plaatsing van de punt *na* het laatste aanhalingsteken: de punt beëindigt immers de zin van de schrijver en niet de zin van de geciteerde student.

5.6 Het weglatingsteken.

Het weglatingsteken kent u misschien het beste uit de woordgroep **groente- en fruithandel**. Hierin is het woorddeel **handel** samengevat, want het is niet bepaald fraai om te schrijven: **groentehandel en fruithandel**.

Wat nu vaak fout wordt gedaan is dat men *hele woorden gaat samentrekken in plaats van delen van woorden*.

Voorbeelden: Correct is: **groente- fruit- en viswinkels**.

Men mag niet opschrijven: **groente-, fruit- en andere winkels**.

Want het woord **andere** is *geen woorddeel maar een woord*. En het weglatingsteken vervangt alleen woorddelen. Dus dan moet men kiezen voor: **groente- en fruitzaken en andere winkels**.

5.7 Het gedachtestreepje

Een voorbeeld van het gebruik van een gedachtestreepje: **Vanmorgen viel – voor de derde keer al in deze week – een uur lang de elektriciteit uit.**

Hier kan evengoed de komma worden gebruikt, zult u misschien denken. Toch wordt door de gedachtestreepjes de tussenopmerking beter benadrukt.

5.8 Een apostrof doordacht plaatsen

In onze taal heeft de apostrof een andere functie dan bijvoorbeeld in het Engels. Wat ook weer bij dit teken opvalt, is dat het alleen geplaatst mag worden als het strikt nodig is.

Dus wel een apostrof plaatsen in: **Anna’s boek, Frits’ schrift, twee piano’s, radio’s**.

Niet in **Wims boek, drie tantes, enkele orgels**.

Als u de voorbeelden goed bekijkt, ziet u dat dit met de uitspraak heeft te maken.

In **Anna’s** is als het ware een a-klank weggelaten die wel hoorbaar moet zijn.

Hiermee zijn ook de andere voorbeelden te verklaren.

In de lunchroom **Joops' Broodje** zou de apostrof weggelaten moeten worden: **Joops broodje**. Ook in **Richter's beddenhuis**. Dit zou **Richters beddenhuis** moeten zijn.

5.9 Afkortingen komen en gaan

Met 26 letters kan men een zeer groot aantal woorden maken. Toch zijn zeer veel combinaties uitgesloten, omdat dit nu eenmaal in een bepaalde taal onbestaanbare taalelementen zijn. (**Gafpa** is geen bestaand Nederlands woord, **TPROK** ook niet, maar beide kunnen heel goed ooit officiële afkortingen worden. (Het eerste woord is zelfs een door de auteur Willem Elsschot gebruikte fictieve afkorting in zijn novelle Kaas).

Ik kan dus met die 26 letters alle mogelijke combinaties toepassen om afkortingen te maken. Dat moeten miljoenen mogelijkheden zijn. Het aantal afkortingen dat de samenleving in haar communicatie hanteert, is dan ook zeer groot en het verandert regelmatig. Een woordenboek zal vooral wat de vermelding van afkortingen betreft een momentopname opleveren. Immers als een bepaalde wet of regeling wordt gewijzigd, brengt dat meteen weer nieuwe officiële afkortingen met zich mee.

Een opmerkelijke anekdote in dit verband is de volgende. In 2001 werd plotseling de afkorting **MKZ** voor iedereen een gevreesd begrip. Want toen kwam de mond- en klauwzeer de boeren in ons land teisteren. De Zwolse goochelaarsvereniging **Magische Kring Zwolle**, eveneens afgekort als **MKZ**, schrok zich een hoedje (dit keer zonder konijn) en veranderde gauw haar naam. Want men wilde natuurlijk niet geassocieerd worden met een vreselijke veeziekte.

Het is dus bijna niet mogelijk steeds alle afkortingen goed te gebruiken want jaarlijks komen er honderden bij en verdwijnen er ook weer vele.

Ik geef hieronder een paar vuistregels betreffende afkortingen:

Afkortingen

- Gebruikelijke afkortingen in teksten kent iedereen: **m.a.w., m.b.t., t.a.v. enz.**
- Afkortingen die zelf weer een woord vormen, noemen we letterwoorden: **TROS, havo, Vinex-locatie**. Deze laatste afkorting is afkomstig van **Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra.3**
- Een afkorting als **vwo** is een initiaalwoord. Initiaalwoorden worden letter voor letter uitgesproken.
- Er zijn ook afkortingen die we verkortingen noemen: **Horeca, Benelux**.
- Ze bestaan uit verkorte lettergrepen.

Advies 1: Beperkt u zich tot bestaande afkortingen, maak ze dus niet zelf.

Advies 2: Hoe minder afkortingen er in uw teksten staan, des hoger is de leesbaarheid van wat u schrijft!

6 De werkwoordspelling: een hoofdstuk apart

Als u in uw geschreven teksten fouten tegen de werkwoordspelling maakt, wordt u daar door het grote publiek heel streng op afgerekend. Het lijkt soms wel of uw totaal aan vaardigheden beoordeeld wordt op de kennis van een juiste werkwoordspelling! Dat zoiets geen juiste benadering is, zal duidelijk zijn: taalbeheersing is veel meer dan het juist kunnen zetten van t, d en dt. Maar deze instelling bestaat nu eenmaal in onze samenleving. We moeten daar rekening mee houden. Ze dwingt u om basisvaardigheden als de juiste spelling van de werkwoorden goed te beheersen als u met succes schriftelijk wilt communiceren.

Maar misschien schrijft u de werkwoordsvormen vanzelf wel goed: intuïtief! U weet dan bijvoorbeeld uit ervaring dat het woordbeeld **antwoort** gewoon *nooit voorkomt* en het woordbeeld **gewerkt** *ook niet*. U heeft zich misschien de juiste werkwoordspelling door ervaring zo eigen gemaakt dat u zonder erover na te denken dit onderdeel van onze spelling goed hanteert.

In dat geval kunt u hoofdstuk 6 overslaan.

nrc carrière >
samen ambities waarmaken

nrc carrière
Ook voor starters

nrc carrière
Ook voor starters

Maar voor wie behoefte heeft een lang geleden op school uitgelegde werkwoordspelling nog eens na te lopen staan hieronder mogelijk nuttige aanwijzingen.

6.1 Twee soorten werkwoorden.

Er bestaan – globaal genomen – twee soorten werkwoorden: de regelmatige werkwoorden en de onregelmatige werkwoorden.

Regelmatige werkwoorden noemen we ook wel zwakke werkwoorden, voorbeelden ervan zijn: **antwoorden, horen, rennen, wandelen**. U weet dat deze werkwoorden een regelmatige vervoeging hebben.

Onregelmatige werkwoorden noemen we (met een enkele uitzondering) ook sterke werkwoorden, voorbeelden ervan zijn **roepen, lopen, drijven, eten**. De vervoeging ervan is onregelmatig want de klinker verandert in de verleden tijd en soms in het voltooid deelwoord. (Voorbeeld: **nemen – nam – genomen**).

Er zijn veel meer zwakke werkwoorden dan sterke, ook is het zo dat als er in onze eeuw en de vorige eeuw werkwoorden bijkwamen, dit *altijd* zwakke werkwoorden waren: **stofzuigen, blingen, pimpen, loeieren, pingen**.

Men weet niet precies waar die termen zwak en sterk vandaan komen, men neemt aan dat ‘sterk’ betrekking heeft op de taaie overleving van die sterke werkwoorden. Er komen er immers niet meer bij en sommige ooit sterke werkwoorden werden in de loop van de eeuwen zwak. Een voorbeeld daarvan is de vorm **lachte**, die lang geleden *loech* was. Dit verklaart ook dat soms een werkwoord zowel zwak als sterk kan zijn. Voorbeelden: **zeggen** (zei, maar ook zegde), **leggen** (lei en legde), **waaien** (woei en ook waaide), **ervaren** (ervoer en daarnaast ervaarde).

Misschien is het wel zo dat alleen de sterke werkwoorden die heel vaak worden gebruikt dit proces van verandering hebben overleefd. Immers woorden als **hebben, zijn, zullen, eten** (alle onregelmatig) zijn heel basale werkwoorden, ze zijn zeer frequent.

Men zou het niet verwachten maar de spelling van de regelmatige werkwoorden wordt het moeilijkste gevonden door de meeste taalgebruikers. Dat komt waarschijnlijk doordat de weinige onregelmatige werkwoorden zeer frequent gebruikt worden: we zijn vertrouwd met deze woordbeelden.

6.2 Twee manieren om de moeilijkheden aan te pakken

Hieronder volgen twee methoden om de werkwoordspelling onder de knie te krijgen.

De eerste gaat uit van uw bekendheid met verschillende vervoegingen in onze taal zoals u die hoort, mogelijk zonder dat u ze steeds foutloos schrijft.

De tweede manier gaat uit van het toepassen van de ezelsbrug ’t kofschip.

6.2.1 De eerste manier om de werkwoordspelling helder voor zich te zien

Een eerste methode om zich de spelling van de als moeilijk beoordeelde zwakke werkwoordsvervoeging eigen te maken is de volgende. Deze manier doet wel een zeker beroep uw taaleigen.

Omdat de zwakke werkwoorden immers regelmatig zijn, kunt u door enkele voorbeelden van de vervoeging ervan in uw hoofd te prenten de spelling van alle zwakke werkwoorden goed leren beheersen.

Daarvoor kiest u twee werkwoorden uit die beide een type vertegenwoordigen dat u zeer vaak tegenkomt.

Dit kunnen werkwoorden zijn als:

werken en horen

De manier waarop deze beide werkwoorden worden vervoegd kunt u als een soort sjabloon gebruiken voor de andere, soms moeilijker geachte werkwoorden.

Neemt u hiervoor de vervoegingen van de volgende beide werkwoorden goed in u op:

De vervoeging van <i>werken</i>	
Werken	
ik werk	ik werkte
jij werkt	jij werkte
werk jij?	werkte jij?
u werkt	u werkte
hij/zij/het werkt	werkte hij/zij/het?
wij werken	wij werkten
jullie werken	jullie werkten
zij werken	zij werkten
ik heb gewerkt	ik had gewerkt
De basis van de vervoeging is de stam.	
Die krijgt u door -en van het werkwoord weg te halen:	
werk.	
In de tegenwoordige tijd komt daar soms een -t achter.	
Bekijkt u zelf wanneer.	

Met behulp van dit schema kunt u veel werkwoorden op dezelfde wijze vervoegen. Voorbeelden: **fietsen**, **pakken**, **vatten**, **maken**, **zetten**. Steeds de werkwoorden die een -t hebben in de verleden tijd. Om dat vast te stellen moet u uitgaan van het taaleigen. Let u nu eens op het woord **zetten**.

Dat woord heeft in de stam al een -t. De stam van **werken** is **werk** en die van **zetten** is **zet**. Daarom is de verleden tijd: **ik zette, jij zette, zette jij, hij zette**. Het voltooid deelwoord: ik heb **gezet**.

Woorden als **pitten, stoten, loten** gedragen zich net zo.

Als voorbeeld het woord **loten**. De stam is **loot**. In de verleden tijd wordt dit: **ik lootte, jij lootte, lootte jij, hij lootte, wij lootten, jullie lootten, zij lootten**.

De vervoeging van horen

ik hoor	ik hoorde
jij hoort	jij hoorde
hoor jij?	hoorde jij?
u hoort	u hoorde
hij/zij/het hoort	hij/zij/het hoorde
wij horen	wij hoorden
jullie horen	jullie hoorden
zij horen	zij hoorden
ik heb gehoord	ik had gehoord

Ook hier is de basis de stam. Die ziet u als u -en weghaalt van het hele werkwoord. Achter de stam komt soms een -t. U ziet wanneer dit zo is – in dezelfde gevallen als bij het woord **werken**.

Join our biobased innovation engine!

At Purac, we have a rich history and a bright future. Innovation is in our blood;

We have been leading the way for more than 80 years, thanks to our ability to constantly develop new food preservatives and biobased chemicals. We are not only working on the company's future, but also take responsibility to improve the quality and sustainability of life.

Purac operates production plants in the Netherlands, the USA, Spain, Brazil and Thailand and markets its products through a worldwide network of sales offices and distributors.

We are selected in 2010, 2011 and 2012 by the CRF as one of the Top Employers of the Netherlands.

www.purac.com/jobs >

Ook hiermee kunt u andere werkwoorden vervoegen. Voorbeelden: **antwoorden**, **noemen**, **rennen**, **storen**, **vermoorden**, **aarden**. Aandacht verdienen de woorden waarin al een -d zit als u de stam noteert. **Antwoorden**, stam: **antwoord**, **vermoorden**, de stam is **vermoord**. In die gevallen komen er in de verleden tijdsvorm twee d's.

Laten we dit eens toepassen bij het werkwoord antwoorden.

Vervoeging van **antwoorden**

De onvoltooid tegenwoordige tijd
 ik antwoord, want ik hoor.
 jij antwoordt, want jij hoort.
 antwoord jij? want hoor jij?
 hij/zij/het antwoordt, want hij hoort
 wij antwoorden, want wij horen
 jullie antwoorden, want jullie horen
 zij antwoorden, want zij horen.
 ik heb geantwoord want het is ook: ik heb gehoord.

Voor de laatste vormen: geantwoord, gehoord volgt hier nog een aanwijzing:

Als u het voltooid deelwoord 'langer maakt' hoort u de laatste klank: een -t of -d.
 De **gehoorde** muziek, dus de laatste letter in gehoord moet -d zijn.

De vervoeging van deze categorie werkwoorden, (type: **antwoorden**) in de onvoltooid verleden tijd, volgt hieronder.

De onvoltooid verleden tijdsvervoeging van **antwoorden**

De stam is het hele werkwoord, zonder -en
 De stam is **antwoord**
 Ik antwoordde
 Jij antwoordde
 Antwoordde jij?
 Hij/zij/het antwoordde
 Wij antwoordden
 Jullie antwoordden
 Zij antwoordden
 Ik heb geantwoord

Steeds past u toe: stam+de of den
 De stam is het hele werkwoord zonder -en.

Opmerking: dat u **-de** en geen **-te** plaatst achter de stam is **omdat u de -d hoorde** toen u het voltooid deelwoord 'langer' maakte: de **geantwoorde** vragensteller.

Doen we dit nu bij het andere werkwoord, dus bij het type *werken* dan ziet u hetzelfde gebeuren maar nu met toevoeging van -te aan de stam van het werkwoord: *gewerkt*.

Voor de toepassing van de -t aan het eind van *gewerkt* (en geen -d) volgt hier nog een aanwijzing:

Als u het voltooid deelwoord 'langer maakt' hoort u de laatste klank:
Hoort u een -t of -d?
U hoort: *de **gewerkte** uren*

Dus de laatste letter in *gewerkt* moet een -t zijn.

6.2.2 De tweede manier om de werkwoordsvormen goed te leren spellen

De tweede manier om de werkwoordsvormen goed te schrijven is die met behulp van het ezelsbruggetje 't kofschip.

Als er één ezelsbrug is die generaties lang op een perfecte wijze heeft gewerkt dan is het deze. Er zijn wel variaties op bedacht zoals 't *fokschaap* en 't *ex-kofschip*, (dat laatste ten behoeve van vernederlandste Engelse woorden). Maar de oorspronkelijke vorm 't kofschip voldoet goed en zal hier als enige worden gebruikt.

Waarom is er de ezelsbrug als hulpmiddel om dit onderdeel te begrijpen? Omdat de werkwoordspelling een historisch gegroeid geheel is – ze kan in feite niet rationeel worden benaderd. Het is een onderwerp uit de Nederlandse spelling dat als uitgangspunt de etymologie, de historische afleiding heeft. Het voert hier te ver om die historische ontwikkeling van de werkwoorden te illustreren.

6.2.3 Toelichting op het gebruiken van 't kofschip

Het gaat bij 't kofschip om de letters t, k, f, s, ch, en p.

Eindigt de stam op één van deze letters, dan krijgt het voltooid deelwoord een -t

Bovendien is dan de verleden tijdsvorm stam + -te of stam + -ten

Dat is zo bij **werken**, de stam *werk* eindigt op k.

Het voltooid deelwoord krijgt dus een -t: hij heeft **gewerkt**.

En de verleden tijd is **hij werkte, ze werkten**.

Eindigt nu de stam op een medeklinker die niet in 't kofschip zit, dan krijgt het voltooid deelwoord een -d als laatste letter.

Bovendien krijgt het werkwoord in de verleden tijd stam+ -de of stam + -den.

Dat is zo in het werkwoord **boren**, de stam daarvan is **boor**. Dan wordt het voltooid deelwoord: **hij heeft geboord**.

En de verleden tijd wordt **hij boorde, zij boorden**.

U kunt nu zelf zien hoe de voltooid deelwoorden (en de verleden tijdsvervoegingen) eruit zien van de werkwoorden **missen, happen, blaffen, maken, smaken**. Deze werkwoorden zijn allemaal van het type **werken**, de laatste letter van de stam zit in 't kofschip. Dus de voltooid deelwoorden zijn: **gemist, gehapt, geblaft, gemaakt en gesmaakt**.

Ook bij de volgende werkwoorden kunt u de ezelsbrug goed toepassen:

bellen, rennen, kirren, schreeuwen, brommen, belanden. Steeds zit de laatste letter van de stam niet in 't kofschip. Dus het voltooid deelwoord krijgt een -d als laatste letter. Dat de verleden tijd stam + -de of stam + -den krijgt kunt u eigenlijk ook wel zelf horen. Dat behoort tot het taaleigen.

Pastoor Cor Mennen: 'De Islam is een v...

de Volkskrant

DE VOLKSKRANT BY 11708 BONTLUPLAATS 1, POSTBUS 1022, 1000 BA AMSTERDAM REDACTIEVOOR

Afscheid van Amster
Interview Job Cohen

TEN EERSTE / P&7

Bedrog bij...

**Studenten
50%
korting**

De hele krant voor de halve prijs

Als student betaal je tot je 27ste maar liefst 50% minder voor een Volkskrantabonnement. Het kost je slechts € 13,45 per maand. Bovendien krijg je naast de krant gratis toegang tot de Volkskrant online en het digitale archief. Neem nu zo'n Studentenabonnement via volkskrant.nl/studenten.

volkskrant.nl/studenten

Willen weten. **de Volkskrant**

De waarde van 't kofschip als ezelsbug ligt vooral in het vinden van de juiste spelling van de voltooide deelwoorden.

Er is nog een onvermoede dimensie aan 't kofschip toegekend, de laatste jaren.

Die zit hem in de spelling van Engelse werkwoorden welke in onze taal zijn opgenomen. Woorden als

downloaden, faxen, barbecuen, updaten, saven, daten werden een aantal jaren geleden op een vrij willekeurige wijze vervoegd. Die woorden waren toen ook nog niet zo ingeburgerd in onze taal. Sinds 1996 volgen deze woorden ook de regels van de zwakke Nederlandse werkwoorden.

De vervoeging van die werkwoorden is bij uitstek helder te maken met behulp van 't kofschip. En na 2005 is de spelling van de vernederlandste Engelse woorden nog wat consequenter vormgegeven.

Deze van oorsprong Engelse woorden worden nu eenmaal vandaag de dag heel vaak gebruikt, een advies is dan ook om de volgende aanwijzingen erover goed in u op te nemen.

Ik neem als voorbeeld het werkwoord **racen**.

Hele werkwoord is **racen** de stam is **race**.

Hier doet zich misschien al de vraag voor waarom alleen de -n en niet -en wordt weggelaten om de stam te zien. Antwoord: we gaan bij die van oorsprong Engels woorden **op de klank** af. Omdat we **race** uitspreken als 'rees' is **race** de stam.

Aan die stam voegt u bij hij **racet** een -t toe, net als u dit doet bij de stam van **werken**.

De vervoeging van het werkwoord racen wordt dan als volgt:

Vervoeging van racen

De onvoltooid tegenwoordige tijd

De stam van racen is **race**

De vervoeging is:

ik race, want ik werk

jij racet, want jij werkt

Race jij? want werk jij?

hij/zij/racet, want hij werkt

wij racen, want wij werken

jullie racen, want jullie werken

zij racen, want zij werken

ik heb geracet want het is ook:

ik heb gewerkt

De onvoltooid verleden tijd

ik racete

jij racete

hij/zij/het racete

wij raceten

jullie raceten

zij raceten.

Toepassing 't kofschip:

De stam is race spreek uit als rees

De -s zit in 't kofschip

Het voltooid deelwoord krijgt -t.

Ik heb geracet

**IK WIL WEL EENS WAT VERANDEREN.
MEZELF, MAAR OOK DE WERELD.**

GOT-THE-ENERGY-TO-LEAD.COM

Wij vinden, dat ook een energiebedrijf moet blijven vernieuwen. Daarom zoeken we ondernemende en creatieve collega's die met ons de wereld willen veranderen. Wil je weten wat we jou te bieden hebben en hoe we samen de toekomst van energie gaan voorzien? Kijk dan snel op onze website.

RWE
The energy to lead

Laat u niet uit het veld slaan door de ongebruikelijke woordbeelden die u op deze wijze soms ziet.

Een voorbeeld waar u mogelijk wat vreemd tegenover staat is de vervoeging van het woord **upgraden**:

Vervoeging van upgraden
<i>Onvoltooid tegenwoordige tijd</i> De stam van upgraden is upgrade We gaan uit van een laatste letter -d in de stam De vervoeging is: ik upgrade jij upgradet upgrade jij? hij/zij/het upgradet wij upgraden jullie upgraden zij upgraden. <i>ik heb geüpgraded</i>
<i>Onvoltooid verleden tijd</i> ik upgradede jij upgradede hij/zij/het upgradede wij upgradeden jullie upgradeden zij upgradeden
Toepassing 't kofschip: De stam is upgrade De -d zit niet in 't kofschip Het voltooid deelwoord krijgt -d. Ik heb <i>geüpgraded</i> Een <i>geüpgradede</i> computer

6.3 Geen regels en ezelbruggetjes zonder uitzondering...

Er zijn twee typen werkwoorden die op het eerste gezicht een uitzondering vormen op veel van wat hierboven staat. Dat zijn werkwoorden met een -v in de infinitief (het hele werkwoord) en die met een -s in het hele werkwoord.

Dus werkwoorden als:

draven, geloven, roven, en

verhuizen, verbazen, reizen en meer van zulke vormen.

We gaan hierbij als volgt te werk:

Het hele werkwoord is **draven**

De stam is **draav** (dus u negeert de -f ten voordele van de -v)

De -v zit niet in 't kofschip, dus de verleden tijd is **hij draafde** en het voltooid deelwoord (hij heeft) **gedraafd**.

De stam van het werkwoord **verhuizen** is **verhuiz** (u negeert de -s in het voordeel van de -z)

De -z zit niet in 't kofschip, dus de verleden tijd wordt hij **verhuisde** en het voltooid deelwoord (hij is) **verhuisd**.

6.4 Een laatste spellingkwestie: het als bijvoeglijk naamwoord gebruikte werkwoord

Er is nog een belangrijk punt dat ook verband houdt met de spelling van de werkwoorden.

Bekijkt u eens de zin: **Ik nam de vergrote foto mee naar mijn vriend.**

In dit soort zinnen ziet men vaak het woord **vergrote** onjuist geschreven.

Dat komt omdat men geneigd is dit woord als een werkwoord te zien.

Maar vergrote is een bijvoeglijk naamwoord.

Het is wel ontstaan uit het werkwoord **vergroten**, maar we moeten het als bijvoeglijk naamwoord behandelen en niet vervoegen als een werkwoord.

Vraagt u zich bij zo'n zin af: *wat is de persoonsvorm* (het vervoegde werkwoord) *in deze zin?*

Die vindt u door een zin in een andere tijd te zetten: **Ik neem de vergrote foto mee naar mijn vriend.**
Het werkwoord dat van vorm verandert, is de persoonsvorm: **neemt**.

Dus het woord *vergrote* is – om even de terminologie van uw schooljaren te gebruiken – een *gewoon woord*. (geen werkwoord, maar een bijvoeglijk naamwoord).

Bekijkt u eens het woordbeeld van enkele bijvoeglijke naamwoorden die van werkwoorden zijn afgeleid, zoals deze steeds in het tweede zinnetje hieronder staan:

Men *verbreedde* de straat. **Maar:** De *verbrede* straat was open voor het verkeer.

De inspecteur *belastte* de vakantie-uitkering. **Maar:** De *belaste* vakantie-uitkering bedroeg €750, -

Ik *beantwoordde* het mailtje. **Maar:** Er waren nog heel wat meer *onbeantwoorde* mailtjes vandaag.

U kunt het beste de woordbeelden van dit soort zinswendingen goed in u opnemen. Op deze wijze gaat de toepassing van een goede spelling tot uw taaleigen behoren en hanteert u intuïtief een correcte spelling.

7 Besluit

7.1 De heer De Vries herleest én herziet zijn tekst

De heer De Vries besloot zijn tekst zelf nog eens helemaal te herzien. Een gelukkige gedachte! Hij zette zijn computer aan en veranderde achtereenvolgens een aantal woorden in het artikel.

Doordat hij van een paar hoofdprincipes van de spelling uitging, waren er maar weinig twijfelgevallen meer voor hem.

*Zo koos hij voor **ten slotte** (want er werd mee bedoeld ‘als laatste’ en ‘tenslotte’ betekent ‘eigenlijk’) en **ten minste** (want er werd bedoeld ‘op zijn minst’, terwijl tenminste betekent ‘in elk geval’). Ook wist hij nu dat het is: naar **verluidt** (in ‘naar verluidt’ is dit de persoonsvorm). En dat het is: **gefaxt**, (want Engelse woorden in onze taal vervoeg je net als Nederlandse), **antirookbeleid** en **anti-inbraakbeveiliging**, (want alleen in het laatste woord is sprake van een klinkerbotsing).*

*Hij ging steeds uit van het principe: **alléén een koppelteken als het niet anders kan in een tekst**. Ja, **collega-organisatie** moest hij wel opzoeken. Hij vond dat je in alle samenstellingen met het woord collega een koppelteken dient te schrijven: collega-organisatie. In Van Dale vond hij nog: **collega-bestuurder**, het woord wordt net zo gespeld als woordcombinaties met **ex-** en **oud-** en **bijna-** : **ex- werknemer**, **oud-collega**, **bijna-botsing** en **bijna-ongeluk**. Dit laatste woord had als samenstelling precies dezelfde lettercombinatie als collega-organisatie.*

*De heer De Vries voelde intuïtief dat hij nu tegenover onze vaak moeilijk geachte spelling de juiste attitude had gevonden: uitgaande **van de filosofie achter onze spellingregeling van het gelijkmatige tekstbeeld paste hij zeer consequent belangrijke uitgangspunten van de spellingwetgeving toe**. Zodat hij in slechts een enkel geval een woord moest opzoeken in het Groene Boekje of in de dikke Van Dale.*

Met een voldane zucht sloot de heer De Vries wederom zijn laptop.